

ქართული მწერლები

ხელთმძღვანელი წიგნი ქართულს ენის და
ლიტერატურის შესწავლისთვის.

ს ა ბ ა - ს უ ლ ს ა ნ

ორბეჭდიანი

1. წინასიტყვაობა 2. ბიოგრაფია 3. რჩეული იგავები და არაკები „სიბრძნე-სიცრუის“ წიგნიდამ ძნელის სიტყვების განმარტებით.

მისეილ ნასიძისა.

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარვეიანისა.

Дозволено Цензурою Тифлисъ, 15 Октября 1886 г.

წინა-სიტყვაობა.

ქართულის ენის შესწავლა არ არის ჩვენში დიდ წარმატებაში. თავი და თავი მიზეზი ამ მოვლენისა განლავთ სახელმძღვანელო წიგნების უქონლობა. რაკი გაცდებით, ბატონებო, „დედა-ენას“ და „ბუნების კარს“ მერე აღარ იცით რას მოჰკიდოთ ხელი სასწავლებლად. ჰვარდებით ისეთს მდგომარეობაში, რომ როგორც იტყვიან „ХОТЬ КАРАУЛЬ КРИЧИ.“ ერთადერთი მართალი და ცხოველი წყარო ენის შესწავლისათვის—საუკეთესო მწერალთა ნაწერები—დახშულია ჩვენთა ყრმათათვის. აი მთავარი მიზეზი მისი, რომ დღეს არავინ არ ვიცით ქართული ენა. იქნება ბძანოს ზოგიერთმა: რა უშლით, რატომ ჩვენი მწერლების თხზულებებს არ შეასწავლიანო? მიზეზი ორ გვარია. პირველი, რომ ყველა ჩვენი მწერლების ნაწერები არ არის შეკრებილი და დაბეჭდილი. მეორე, რომ შეეძლებელია მწერლის სრული თხზულების მიცემა ხელში მოწაფეთათვის, რადგან მწერალს მარცო პატარებისთვის არ უწერია თავისი წიგნი და შიგ კპოებთ ისეთს ნაწარმოებთ, რომელნიც არ წაეკითხებათ ყრმათ. მაგალითებო, როგორ წაეკითხება ყრმას ამ გვარი ლექსები: „გახსოვს, ტურფავ, ჩვენს დიდს ბაღში...“ „არავისთვის მე დღეს არა მცალიან, სალომესთან სადილათ მეძახიან...“ „საამო არს სანახავი, ოდეს ვარდი ნინას ეპურას...“ „ვითა ჰეპელა, არხევს ნელ-ნელა“ და სხვები; ან „ქაცვია მწყემსი“ დ. გურამიშვილისა.

III

მეორე და მძიმე საბუთი ის განლავთ, რომ მწერლების ნაწერთა კრებულები ძვირათა ღირან და მით შეუძლებელნი ხდებიან ყოველის მოწაფისთვის მოსაპოვებლად. მაგალითებრ, დავით გურამიშვილის ლექსები ერთი მანათი ღირს; „სობრძენ-ლიცრუს“ წიგნი ათი შაური და სხვებიც ამ გვარადვე.

თუ ავწონთ გონების სასწორზედ ყოველსავე ამას, ნათლად მივხვდებით, რა არსებითი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს ისეთს იათს წიგნებს, რომლებიც მოგვცემენ ჩვენთა მწერალთა რჩეულს ნაწარმოებებს. მაგრამ ესეც კიდევ ცოტაა. დღესაც არსებობენ, თუცა ძალიან ცოტა, ამ გვარი იათი გამოცემანი მაგალით., არის ცალკე გამოცემული „განდეგილი“, „მეფე დიმიტრი თავ-დადებული“, „რამდენიმე სურათი ყაჩაღის ცხოვრებიდამ...“ და მეტიც აღარ, ვგონებთ. ეს წიგნებიც ვერ აღწევენ თავის მიზანს. ენის შესწავლისათვის დანიშნულს გამოცემას შემუშავებაც უნდა და არა კმარა რომელთამე ნაწარმოებთა მართლ აღბეჭდა.

ჩვენ განვიძრახეთ შევავსოთ ზემო აღნიშნული ნაკლი ჩვენის ლიტერატურისა. ამისათვის დავიწყეთ ამ წიგნით ჩვენის მწერლების გამოცემა სათაურით „ქართველი მწერლები“. დავიწყეთ ძველის მწერლებიდამ და პირველად შევჩერდით საბასულხან ორბელიანზედ, როგორც მწერალზედ, რომლის ნაწარმოებნი უფრო მეტად, შედარებით სხვა ძველს მწერლებთან, ადვილ-საკითხავნი და გასაგებნი არიან. ამ მწერლის გასაცნობლად საფუძვლიანად ქართულის ენის გაკვეთილზედ, საკმარისია იქმნან წაკითხელნი და გარჩეულნი აქ ამოკრეფილნი იგავნი და ზღაპარნი. ყოველს ძნელს სიტყვას, რომელსაც კი ვინმე შეჭკვდება ამ წიგნის კითხვის დროს, მივეციოთ იქვე, სხოლოში განმარტება, ახსნა. წიგნს წაემძღვარეთ ბიოგრაფია

აგჯორისა, ცნობები სხვა მისს ნაწერებზედ და მოკლე შინა-
არსი თვით „სობრძნე-სიცრუის“ წიგნისა.

ამ სახით გამოცემული ჩვენთა საუკეთესო მწერალთა ნა-
წერები ჩვენის აზრით 1) დიდად დაეხმარებიან ქართულის ენის
მასწავლებელს ენისა და ლიტერატურის ისტორიის
სწავლებაში, 2) მისცემენ ხალხს საუკეთესო, სმსარგებლო და
იაფს საკითხავს წიგნებს და 3) მსურველთ—ელე-
მენტარულს ლიტერატურულს განათლებას.

ამ გვარი გამოცემანი რუსულს ენაზედ ძალიან გავრცე-
ლებულნი არიან („Русские писатели для школы,“ подъ
редак. Острогорскаго, „Русские писатели въ классѣ,“
изд. Петра Вейцберга და სხვ.), როგორც ყრმათათვის
საკითხავი წიგნები, და შეგნებული ნაწილი რუსის პედა-
გოგებისა დღეს იმ ჰაზრისანი შეიქმნენ, რომ ასეთის წიგნე-
ბის ხმარება სჯობია „ქრისტომატიების“ ხმარებას. მართლაც
და ქრისტომატია, რაც უნდა კარგად და ხერხიანად იყოს შე-
დგენილი იგი, რას აძლევს მოწაფეს? ნაკუწს ამ მწერლისას,
ნაჭერს მისას, მოგაჩვენებთ ყველასას და არაფერს დასრულე-
ბულს და დამთავრებულს-კი არ გაძლევთ. შეიძლება ოცი ქრი-
სტომატია გაიაროთ და ვერც ერთს მწერალს ვერ იცნობდეთ.

მიხეილ ნასიძე.

ქართული ეჭვრღები
III

ხელთმკლვანელი წიგნი ქართულის ენისა და
ლიტერატურის შესწავლისთვის.

განმარტებელი მემკვიდრე

მიხეილ ნასიძისა.

Типография Гр. Чарквиани въ Тифлисѣ.

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა თბილისს.

Дозволено Цензурою Тифлисъ, 6-го Февраля 1887 г.

მეშვე ვახტანგ მე VI-ე.

მრთი მეფე, თურმე, ყოფილა და ოცდა-ათი ვაჟი ჰყოლია. სიკვდილის დრო რომ მოუახლოვდა, დაუძახა შვილებს, მოატანინა ოცდა-ათი ისარი, შეკრა ერთად და მოიზიდა გასატეხად, მაგრამ ვერ გატეხა. მერმე თითო-თითოდ მოიზიდა და სულ დაამტვრია. შთხრა შვილებს: „თუ რომ ერთ-პირზე იქნებით, ერთმანეთი გეყვარებათ და ერთმანეთისთვის არას დაიშურებთ, — მტერიც ვერ გაგტეხთ; თუ გაიყრებით და ერთმანერთს არ უშველით, მტერი ესრეთ თითო-თითოს დაგლეწავთ“. ეს იგაჟი, თითქოს განგებ, ქართველობაზედ მოუგონიათო, ისე უმეტ-ნაკლებოდ უხდება ჩვენს წარსულს ცხოვრებას. მთლად ჩვენი ისტორია არის ამ გვარი იგაჟი. მართლათაც და ვიდრე ქართველობას ჰქონდა ერთმანერთის, მამულისა და მეფის სიყვარული, სცხოვრებდა კიდევ მშვიდობით და იდგა წარმატების გზაზედ. ეს ბედნიერი დრო იყო X, XI და XII საუკუნოები. მაშინ ჩვენი წინაპარნი ძლიერნი ყოფილან შინა და გარეთა. „მამულის შემუშავება, ტენიკური ხელოვნება გავრცელებული იყო ჩვენს ქვეყანაში. ჩვენ ვხედავთ ახლაც მრავალს ნა-

შთს არხებისას, კლდეებში საურმე გზებისას, მთებში და უდაბურს ადგილებში ვენახებისას, სასახლებისას და ეკლესიებისას. სხვა არა იყოს-რა ძველი ეკლესიების მშენიერი სხვა და სხვა მრავალ-გვარი არხიტექტურული ხელოვნება ცხადათ ამტკიცებს, რომ ჩვენი წინაპარნი ოდესმე განვითარებულნი ყოფილან ცოდნით და შრომის მოყვარეობით. ისინი გონებით გახსნილნი და მეცნიერების მიმყოლნი იყენენ. მაშინ ჩვენი ერი რიცხვით დიად მატულობდა, ასე რომ ეპყრა ადგილები, რომელნიც ახლან გავერანებულნი არიან, ან უცხო ტომთ უჭირავთ. მაშინ უცხო სამეფოთაგან საქართველო პათავცემული იყო და მთელს აზიაში შემძლე სამფლობელოდ ირიცხებოდა. მტერი ან ვერა ჰბედავდა იმასთან შებრძოლებას, ან ხშირად იძლეოდა.“ *)

ხოლო შევდგე შინაურმა განხეთქილებამ, ურთი-ერთ შორის ბრძოლამ, საზოგადო ინტერესების წინააღმდეგმა მოქმედებამ ექესის საუკუნის განმავლობაში ამოჰკვეთა საზოგადოებისა და მამულის სიყვარული, დაამხო ზნეობა და დაარღვივა შინაური კავშირი. ამ გვარს დაცემაში, რასაკვირველია, ჩვენს მეზობლად მყოფი მაჰმადიანი ხალხები დიდს მონაწილეობას იღებდენ: იმათ ხელს აძლევდა

*) დ. ბაქრაძე.

შინაური ჩხუბი და ამბოხება ქართველებისა. შათ დაუძღვრებულნი და მისუსტებულნი ქვეყანა იგდეს ხელთ და რასაც ისურვებდენ, იმას ჩადიოდენ. სანხლის ღვრა, შური, ღალატი, ძმის მოკვლა ჩვეულებრივ ამბებად გადიქცა, და ჩვენი მეფენი და თავადები ცდილობდენ ერთი მეორისთვის ეჯობნებინათ ამ გვარ საქციელში. აი ერთი ამბავიც, ისეთი ამბავი, რომელიც იშვიათი არ იყო ჩვენში. „მე XVI საუკუნის გასულს ქართლში მეფობდა სვიმონი; იმას ჰყვანდა ძმა ღვეითი. ღვეითმა თვითონ მონდომა მეფობა, წავიდა სპარსეთს, დაუკრა თავი შაჰ-თამაზს, მიიღო მაჰმადიანობა, დაირქვა სახელად ღაუდ-ხანი და დაბრუნდა საქართველოში ხელმწიფედ სპარსეთის ჯარით; ასტყდა ძმებში განხეთქილება და შეუწყვეტელი ბრძოლა“. *) ამ გვარი მაგალითებით სავსეა ჩვენი ისტორია მე XII საუკუნოდამ მოკიდებულნი მე XIX-მდე.

ასეთს გარემოებაში ჩაყენებული მარტო კაცი, რაც უნდა კეთილი ჰსურდეს, ვერას გააკეთებს, ვერ შეაყენებს მოზღვავებულს მიმდინარეობას საზოგადოებისას უფსკრულისაკენ; მეტის მეტად კუკუმეთია ეს წყევლიადი, რომ ერთს ვარსკვლავს შეეძლოს მისი განათება. ნათქვამია, მარტო კაცი ჭამაშიაც

*) დ. ბაქრაძე.

ბრალიაო. ამიტომ არ უნდა გვიკვირდეს, რომ იმ ერთ-ორ კეთილ-მოღვაწე კაცთ შრომამ, რომელნიც ამ დროებაში დაებადნენ საქართველოს, სულ მუქთად ჩაიარა თანამედროვე საზოგადოებისთვის და პირ იქათ თვითაც შეიქმნენ მსხვერპლნი ამ საზოგადოებასა. ასეთ ვარსკვლავად გამოანათა მე XVIII საუკუნის დასაწყისში ქართლის მეფემ მახტანგ მე VI-ემ.

მახტანგ მე VI-მ დაიბადა 1675 წელს. მამა მახტანგისა ლევანი ორჯელ იყო დაქორწინებული: პირველს ცოლთან, ბურაელის ქალთან თუთასთან ჰყვანდა სამი ვაჟი: ძაიხოსრო, მახტანგი და ლომენტი და ერთი ქალი ხვარამზე; მეორე ცოლთან, ავალიშვილის ქალთან, ჰყვანდა: იასე, სვიმონი და თეიმურაზი.

ქართლში ამ დროს იჯდა მეფედ ბიძა მახტანგისა ბაორგი XI-ე. ბაორგის და ქახეთის მმართველს ძაიბ-ალი ხანს შეტაკება მოუხდათ და პირველი დამარცხებულ იქმნა. ამის შემდეგ ბაორგი წავიდა სპარსეთში, სადაც შაჰ-ჰუსეინმა მახტანგის მამა ლევანიც გაითხოვა. მალე ამ ორთ მეფეთ ისახელეს თავი და შახის წყალობა დაიმსახურეს. საქმე ასე იყო. სპარსეთს აეშალნენ ბელუჯნი და ავღანნი; ისინი არბევდნენ სპარსეთს და რაჭდენი

ჯარიც კი გაგზავნა შახმა საომრად, ყველა დამარცხებული დაუბრუნდა. მაშინ ბიორგი მეფე იქმნა დანიშნული მთავარ სარდლად. შეკრიბა ბიორგიმ ჯარი ქართველთა და სპარსთაგან, გაილა უდაბნო და უწყლო ადგილები, რომლებიც გზაზედ ედო, მსწრაფლ და მიაღვა მტერს. უკანასკნელი გამაგრდა ერთს კლდე-გორიან ადგილებში. მაშინ გაყო ბიორგიმ ჯარი: ცალ მხრივ გაისტუმრა ლევანი ქართველებით და მეორეს მხრივ მოუარა თვითონ სპარსელებით, მიიტანეს იერიში მტერზედ და შემუსრეს იგი. დაბრუნდენ უკან გამარჯვებულები და იქმნენ დიდად დაჯილდოებულნი შახისაგან. ისარგებლა ბიორგიმ შახის მოწყალებით და სთხოვა მას, რომ ქართლის მეფედ დაესვა ლევანის შვილი ახალგაზდა მახტანგი. თუ ჩვენ არ შევეწივენით, მახტანგი რუსეთს წავა უეჭველადაო, დაუბრუნოთ თხოვნას ბიორგიმ. შაჰი დასთანხმდა. ქართლს დაუბრუნა ბიორგი მეფეს, ხოლო, ვიდრე იგი დაბრუნდებოდა, ქართლის გამგედ დანიშნა მახტანგი. მცე ამბავი მოჰხდა 1703 წელს. მახტანგი იყო ამ დროს 28 წლის ვაჟკაცი, იგი იყო მშვენიერი, მუშაკი, უხვიდა მშვიდი, ხოლო მრისხანეც, როცა ეს იყო საჭირო; სამღვდლოთა პატივის-მცემელი, ობოლთა და გლახაკთა მიმცემი, ეკლესიათა მაშენებელი.

მახტანგმა განაახლა ობილისის სიონის გუმბათა, შეამკო სეეტის-სხოველი, ააშენა ურბნისის ციხე, გასჭრა არხები შარაიაზე და მრავალ სხვა ადგილებში, ააშენა ობილისში მშვენიერი სასახლე. დააბრუნა ტყეებსა და მთებში შეხიზნული ხალხი, მოსპო ტყვეთა გაყიდვა. თავისი მოკლე ხანი მეფობა მრავალის კეთილის საქმით დააგვირგვინა და გახდა უკვდავი საქართველოს ისტორიაში და დაუვიწყარი ქართველთაგან. დაარსა პირველი სტამბა ობილისში და იწყო წიგნების ბეჭედა. ამ დროს პირველად დაიბეჭდა ქართულს ენაზედ დაბადება და „მეფხვის-ტყაოსანი.“

დაარსა სკოლები მონასტრებთან, შეუმსუბუქა ხალხს ხარჯი. დიდი სამსახური გაუწია ქართველობას მახტანგმა სამოქალაქო კანონების შედგენითაც. ეს კანონები მახტანგის სჯულად იწოდება. მართის ისტორიკოსის თქმით, მახტანგმა, გააჩინა რა სამართალი, დაჯდის ხოლმე ოთხშაბათობით და პარასკეობით სამდინოში და აძლევდის ერს სამართალს მცირეთა და დიდებულთა განურჩევლად. წესიერებისა და სიმართლის აღსადგენად მეფემ გამოსცა მალე სხვა კანონმდებლობითი წიგნიც „დასტურლამალი“. ეს წიგნი განუწესებდა მოხელეთ, რა წესითა და რაგვარად უნდა მოქცეულია

ყენენ თანამდებობის აღსრულების დროს; იგი შეიცავს რიგს, რა გვარად უნდა ემსახურნათ მოხელეთა მეფის კარისათვის, რა სახელმწიფო შემოსავლიდამ რა უნდა აეღოთ და როგორი ურთიერთობა ჰქონოდათ ერთმანეთში და სხვა.

პრ გასულა სულ 6 წელიწადი მახტანგის მმართველობისა, რომ დიდებულის მეფის გულს ორი სიმწარის ლახვარი ეცა სპარსეთიდან. ჯერ იყო და მოუკლეს საყვარელი ბიძა ბიორგი მეფე 1709 წელს; ახლა 13 იელისს იმავე წლისას მოუვიდა მამის სიკვდილის ამბავი. ამის შემდეგ, თითქმის, სულ უკუღმა დატრიალდა მახტანგისა და ქართლის ბედის ჩარხი. ბარემოებათა ვითარებამ და თანამედროვე საზოგადოებამ იმსხვერპლა დიდებული მეფე, შესწყვიტა სათავეშივე განათლებული მზრუნველობა მახტანგისა მამულისათვის.

სპარსეთის შახი უკმაყოფილო იყო მახტანგზე იმის გამო, რომ ის სცდილობდა საქართველოში ქართველების ამაღლებასა და სპარსელების დამცირებასა. საქართველოში მყოფნი სპარსნი ასმენდენ მახტანგს შახთან და ათას გვარს ცილსა სწამებდენ. მახტანგმა ნება მოითხოვა შახთან ხლებისა, კოლშვილი გორს გაგზავნა, ქართლის გამგეობა თავის ძმა სვიმონს ჩააბარა და 22 აპრილს 1712 წელს

გაემგზავრა სპარსეთს. თან ახლდნენ ერთის ესტორიკოსის თქმით 300 და მეორის 3000 კაცი. შახის კარს ვახტანგი დიდის პატივის-ცემით მიიღეს, დიდი მეჯლისი გაუმართეს, მაგრამ იმავე დროს მეტად მწარე სიტყვაც გადუგდო შეენმა: თუ მაჰმადიანობას არ მიიღებ, ქართლის ტახტს ვეღარ იხილებო. ვახტანგმა ყველა ცილია-წამებაში იმართლა თავი შეენის წინაშე, ხოლო უკანასკნელს მის პირობაზედ უთხრა: მე აქ გასამაჰმადიანებლად არ ჩამოვსულვარ, გარნა არიან ძმანი ჩემნი მაჰმადიანი და რომელიც გნებავს გაგზავნე ქართლშიო. ზამაჰმადიანებულს ძმას ვახტანგისას იასესაც მხოლოდ ეს უნდოდა. მან გამოატხოვა შახს სამეფო ტახტი და თან აღუთქვა, რომ ვახტანგის ცოლ-შვილს და 500 დარჩეულს ქართულს ოჯახს ტყვედ მოგართმევო.

შზნეო და უხასიათო იასე აბძანდა ქართლის ტახტზედ, მაგრამ ქართველნი და მათი საჭიროებანი იმას ფეხებზედ ეკიდა; ის მიეცა ქეიფებს და სამარცხვინო. დროს გატარებას. შახსაც დაპირება ვერ შეუსრულა, რადგან ვახტანგის ცოლ-შვილი რაჭაში წავიდა და 500 ოჯახის გაძევებაც ადვილი საქმე არ იყო. შახი ამის გამო უკმაყოფილო შეიქმნა იასეზედ და ერთხელ კიდევ მისცა ვახტანგს წინადადება მიეღო მაჰმადიანობა და დაბრუნებუ-

ლიყო სამშობლოში მეფედ. ძრეელ სამძიმო იყო
 მახტანგისთვის რჯულის შეცვლა, მაგრამ სამშობ-
 ლოს უბედური მდგომარეობა უპეტესად უწყლავდა
 გულს. ამიტომ ვახტანგმა არჩია გარეგნულად მაინც
 მიეღო ისლამი და მოშველებოდა ქართლს.

1719 წელს მახტანგი დაბრუნდა ქართლის
 მეფედ. ხალხმა დიდას სიხარულით მიიღო ბრძენი
 მეფე. მახტანგმა მოსვლის უმაღლ პირველად მიაქ-
 ცია ყურადღება ქართლის გარეშე მტრებს — ლეკებს
 და ამოაკვეთინა წანწალი მოუპატიჟებელ სტუმართ
 ქართლში. შემდეგ შეუდგა შინაურ საქმეებს, მა-
 გრამ გარემოებამ კვლავ უგდო მახე და შესწყვიტა
 სამუდამოდ მისი კეთილი სამსახური მოძმეთათვის.

1722 წელს რუსეთის იმპერატორმა პეტრე დიდ-
 მა დაიპყრო ღერბედი, რომელიც შახის სამფლობე-
 ლოს ეკუთვნოდა. მეორე წელიწადს რუსთ აიღეს
 ბაქო, ასტრახადი და სხვა ქალაქები და დაპები
 სპარსეთისა. შახი ამის გამო ძრიელ განურისხდა მახ-
 ტანგ მეფეს და იმას დააბრალა რუსების შემოსევა და
 გამარჯვება. არც სრულიად უსაბუთო იყო შახის
 საყვედური და ეჭვები. ქართლის მეფეები და თავადები,
 შეწუხებულნი მაჰმადიან ხალხებისაგან, ხშირად
 სთხოვდნ ერთ-მორწმუნე რუსთ ხელმწიფეებს
 შეეღას, დახმარებას; დაწყობილი მე XV საუკუნი-

დამ რუსეთის გავლენა ნელ-ნელა შემოდინდა ჩვენ-ში და ეს, რასაკვირველია, სამუკრი არ იყო სპარს-თათვის.

ზანრისხებულმა შახმა გამოუგზავნა ჯარები და მოსწერა ძახეთის მეფეს მაჰმად-შული ხანს (ძონსტანტინე მე II-ეს), წაერთვა ქართლი ვახტან-გისათვის და განედევნა იქილამ. ბძანება ესე ყეენისა შესრულდა. ვახტანგი იძულებული შეიქმნა დაეტოვებინა საყვარელი სამშობლო და წასულიყო რუსეთს, სადაც იმპერატორმა პეტრე დიდმა მიიწვია.

ამ რიგად 1724 წელს საქართველო გამოეთხოვა სამუდამოდ მეფეს, რომლის მსგავსი ქართველობას არ ენახა დიდის შამარის შემდეგ. ვახტანგი გადასახლდა რუსეთს და თან წაიყვანა თავისი ჯალაბობა, 5 ეპისკოპოსი, 5 დეკანოზი, 6 ბერი, და 1400 კაცი თავად-აზნაურობა და გლეხობა. ვიდრე ვახტანგი პეტერბურგს მივიდოდა იმპერატორი პეტრე დიდი გარდაიცვალა. იმპერატრიცა კატერინე 1-მა დაასახლა ქართველობა რუსეთში და ყველას საზრდო დაუნიშნა. მალე მეფე ვახტანგი დანიშნულ იქმნა რუსეთის ელჩად სპარსეთში. იყო კიდევ ერთხელ მეფე სპარსეთში და დაბრუნებისას გარდაიცვალა ქ. ასტრახანში 1730 წ. სადაც იქმნა დასაფლავებულ.

ლიტერატურული ღვაწლი გეჟის ვახტანგისა.

ზარდა უკვე მოხსენებულის „სამოქალაქო კანონებისა“ და „დასტურლამალისა“ ვახტანგს ეკუთვნიან შემდეგნი შრომანი:

1. „ქართლის ცხოვრება“ ანუ ისტორია საქართველოსი. „ქართლის ცხოვრება“ წინადაც არსებობდა, ხოლო უეცი გადამწერების გამო მასში ბევრი შეცდომები შეპარულიყო. ვახტანგმა მიიღო შრომა და აღადგინა ნამდვილი „ქართლის ცხოვრება.“ აი თვით ამ წიგნის წინა-სიტყვაობა რას მოგვითხრობს: „პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო! ქამთა-ვითარებისაგან „ქართ. ცხოვრება“ გარყენილ იყო: ზოგი რამ მწერალთა მიერ და ზოგიც დროთა-ვითარებისაგან; ხოლო ვახტანგმან, ძმამ ლეონისამან და ძმისწულმა სახელოვანის ბიორგისამან, შეკრიბნა მეცნიერნი კაცნი, მოატანინა საცა-კი „ქართ.-ცხოვრ.“ იპოვებოდა, შეკრიბა გუჯრები და შეამოწმეს, რაც გარყენილ იყო, გაასწორეს და შეამსეს ზოგიერთი ცნობებით, სომხურისა და სპარსულის წყაროებიდამ ამოღებულებით.

2. „წიგნი ვარსკვლავ-მრაცხველობისა და ცის ქმნილებისა.“ ეს წიგნი სთარგმნა ვახტანგმა სპარსეთში ყოფნის დროს სპარსულიდამ და დაბეჭდა ტფილისში თვის სტამბაში.

3. „ქილილა და ღამანა.“ ეს წიგნი არის ინდოურთ შესანიშნავთა იგავთა კრებული. მახტანგმა იგი სთარკმნა სპარსულიდამ. უფრო წინადაც, თამარ მეფის დროს, ყოფილა ეს შესანიშნავი წიგნი თარგმნილი ქართულად, მაგრამ ის ძველი თარგმანი დაკარგულა. „ქილილა და ღამანა“ კარგა მოზღდილი წიგნია და შეიცავს ორთა ტურათა, ქილილა და ღამანას, იგავებით საუბრს. რა მახვილი და ჰაზრანია ეს იგავები სჩანს ამ წიგნში ამოკრებილნიმუშებიდამ.

მოხსენებულ შრომათა გარდა მეფემ სთარკმნა და შეასწორა მრავალი საეკლესიო წიგნები.

ღიღს განცვიფრებაში მოჰყავს კაცი ყოველსავე შემოხსენებულს მახტანგის შრომასა. „სად ჰქონდა მას მოსვენება და დრო? მთელი საქართველო შეიარაღებული იყო: შინაური აღრეულობა, ერთი ერთმანერთან და გარეშე მტერთან ბრძოლა არა სწყდებოდა; მაგრამ ამ გვარი საქართველოს მდკომარეობა არა თუ არ ასუსტებდა, არამედ უფრო და უფრო აღვიძებდა მახტანგის მაღალს გონებას და მზრუნველობას მამულისადმი.“ *)

მხეილ ნასიძე.

*) დ. ბაქრაძე.

იზამ-არაკნი

მელი და ტაბლი.

ერთი მელი ერთს ტყეთა შინა იარებოდა, მძორთა ¹⁾ პოენისათვის ყოელგნით დაცანცალებდა, მუნ ²⁾ ერთი ხე იდგა, და მას ხეზედა ტაბლი ³⁾ ვისმე ჩამოეკიდა და დარჩომოდა. მარე ეკიდა, რომე რა ქარი მოვიდის, ხის შტო შეიძრის, ტაბლს მოხვდის და დიდი ხმა გამოვიდის. მის ხის ძირს ქათამი ნახა, რომე საკენკთა კენკდა. მას პარვა დაუწყო, მონადირებას ცდილობდა. ანაზდად, ⁴⁾ ტაბლის ხმა შემოესმა, მიხედა—ერთი დიდ-ტანოვანი, მეტად მსუქნის მსგავსი და საზარელ-ხშიანი ხეზედ ნახა. მელმა სიხარბით აღარა გასინჯა რა, და თქვა: მისი ხორცი და ტყავი მისის ხმის ოდენი იქმნებოა, ქათამი იგი გაუშვა და პირი ხეს მიავყრა. ქათამმა შეუტყო და გაექცა. მელი ათასის

1) მძორი—მკედრის გვამი. 2) მუნ—იქ. 3) ტაბლი—საქარე ჩაღარა. 4) ანაზდად—უცებ, მსწრაფლ.

ხრიკით მას ხეზე გავიდა, ტაბლი გახია, ნახა—ცო-
ტა ხისა და ხმელის ტყავის მეტი არა იყო რა! მათ-
მის მოშორების ცეცხლი გულთა მოეკვნა და თქვა:
ვაიმე, რომ ამ დიდ ტანოვანისაგან უცოდინრად
მოვტყუვდი, და ჩემი უცოდველი ნადირი უვნებე-
ლად გაუშვი და მისის მშვენიერას სახისაგან სარ-
გებელი ვერა ვნახეო!

მ გ ე ლ ი.

შთქვამთ, ერთი მოღვაწე პათიოსანი, კეთილ-
მოქმედი, რომელი არას ჟამს ლოცვასა და სწავლას
გარდა არა რასა იქმოდა, ერთსა ველსა ზედა ეტა-
რებოდა. ნახა მგელი ერთი, მტაცებლობისა და
მოხვეჭისათვის პირ-აშკმული ვლიდა, და თვალი
ნდომისა გზათა ზედა ეპყრა და ყოველი საწადელი
მასთვის შეეკრიბა. ამას ცდილობდა, უბრალო ვინ-
მე შეეწუხებინა, ანუ ერთი პირუტყვი უსულოდ
მიეხადა და მისი უგვანი აგებულება სიმამღრით გაე-
ხარებინა.

რა მოღვაწემ იგი ესეთისა სახითა ნახა და
შუბლსა ზედა მისსა უწყალოებისა და მქენვარე-
ბისა სიჭრელე აღმოიკითხა, მისის წყალობისა და

მოწყალეებისა საუნჯისაგან წვრთისა მისისათვის პირი ააღო და ეტყოდა: კაცთა ცხოვართა ნუ იტაცებო, ზროხათა და ხბოთა ხოცასა მოერიდო, საბრალოდ გლახთ უდიერისა მოქმედთა ღმერთი რისხვასა მიუვლენსო, და უწყალოთათვის მას სოფელს სატანჯველი განმზადებულობო.

მსეთითა სიტყვებითა ასწავლიდა, და ტაცებასა და კაცთა შეწყენასა ნამეტნავად უშლიდა. მგელომა უთხრა:

— ჭადაგება შეამოკლე, მე არა მცალს: მას გორასა იქით ცხოვარნი სძოვენ და მოტაცების ჟამი გარდაიარსო, და მერმელა სინანული ველარ გამაძლებსო.

ო რ ი ტ რ ე დ ი.

შთქვამთ: ორთა ტრედთა გაზაფხულ თვისად საწრდოდ მრავალი რამე შეაგროვეს და ერთსა ადგილსა საზამთროდ შეინახეს. მარცვალნი იგი ტენიანი¹⁾ იყო, დასხვილებული, და რა ზაფხულ სიცხის პირი მოვიდა, მარცვალნი გახმა და საზომს, მოაკლდა. მამალი ტრედი სხვაგან იყო და რა მ.რ.

¹⁾ ტენიანი — ნესტიანი, სველი.

ვიდა, ნახა საზრდელსა მოჰკლებოდა, დედალსა მას ეკრტიმლებოდა ¹⁾ და ეტყოდა:

— ესე მარცვალი ზამთრისათვის საზრდელად შეეკრიბეთ. რა ყინვასა შინა ველარა გვეჰოვნა რა, და თოვლს ყოველივე მოეცვა, მაშინ გამოგვეზოგა. ღროსა ამას მთა და ბარი ნაყოფითა სავსეა, აწ შენ ესე რად შეგიჭამია და ჰკვასა და ცოდნას გარდამხდარ ხარ?

დედალმა ჰტიცა:— „ამისგან არა მამიკლია რა, და არცა რა მიგემებიაო.“ — მამალი, რა მარცვალთა მოკლებულთა ხედვიდა, ფიცსა არ უჯერებდა, სცემდა და ელალებოდა და რისხვით გააძო. — რა მოზამთრდა და ნოტიობა შეიქმნა, მარცვალი დანედლდა, დასხვა ²⁾ და პირველსავე საზომსა მოვიდა. მამალმა მტრედმა სცნა მისი მოკლებისა მიზეზი რაჲცა ყოფილიყო, საყვარლისა გაყრისათვის ტირილი და ვაება შექმნა და შეჭირვებული მალლის ხმითა გრგვინვიდა და იტყოდა:

— მოყვრის მოშორებების სიმწარე ძნელი ყოფილა, მაგრამ ესე მისგან უძნელესია, რომე სინანულსა საჩკებელი აღარა ჰქონდესო.

¹⁾ ეკრტიმლებოდა — უგვანის სიყვებით იხსენებდა.

²⁾ დასხვა — დასხვილდა.

მ წ ი ა ი .

მოუუბნებიათ: ერთსა დღესა ერთი საზრალო, ბუნებით წმიდა, წესისა მტკაცედ მპყრობელ მწირი ¹⁾ ერთსა საეაჭროთა ელიდა. მუნ ერთი საზრალო მეპუნგიაე ²⁾ ნახა, სიგლახაკითა მცირედი შემოსავალი ჰქონდა, და იგი ამას პატიოსანსა მწირსა ცოტას ხანს მის ღუქანზე უკუჯდომასა და განსვენებასა ევედრა, და იგი მისის სიტყვით მუნ დაჯდა, და მეპუნგიაემ პატივი სცა და ერთი თასი თაფლითა აავსო, მწირს მიართვა. მას თაფლის თასსა, ვითა წესია, ბუზნი მიეხვივნენ, და რომელიმე თასისა პირსა დაჯდა, და რომელიმე საშუალ თასისა. რომელნიცა კიდეთა ისხდენ, აღვილად გაფრინდენ, და რომელნიცა საშუალ სხდენ, ფერხთა თაფლი შეეწება. რა გაფრენას ეცადნენ, ფრთენიც თაფლსა მიეკრნეს და სიკვდილის მახეში ჩაცვიდნენ. მწირს გაეცინა და ხელი შეიტკეცა. რა მწირის უხილავი ზღვა დამშვიდდა და სიცილისა და განკვირების ღელვა დაწყნარდა, მეპუნგიაემ ჰკითხა:

1) მწირი—უცხო ვინმე, უცხო ადგილთა მეოფე წმინდა კაცო. 2) მეპუნგიაე—პუნგიათი მოვაჭრე. პუნგია—ქალვა, გოზინაისებური საქმელი.

— შვა, სასურველო! მე ხილული პუნგია, რომელი მქონდა, შენ გიძღვენ, და რაეცა შენისა უხილავისა პუნგისაგან სცან, მე გამომიცხადეო.

მწირმა უთხრა: ეს სოფელი და მისი მოყვარე ამ თასში დაეინახე, და დაფარული ცხადად მეჩვენა. ეს თასი ამ სოფლის მსგავსია: თაფლი სოფლის მოცემული კეთილი და ბუზნი—მისნი მჭამელნი და შეთვისებულნი, თასის კიდესა მსხდომნი—საბრალო გლახკნი, მცირისა საზრდელისა დაჯერებულნი, და თასს შუა მსხდომნი—სიხარბისა და მოხვეჭის მოქმედნი კაცნი, რომელთა საწყუთოს შუა ჯდომა კეთილი ჰგონიათ. მათვე სოფლის განწესებული მახე უადვილესად შეიპყრობსო.

გ ლ ა ხ ა კ ი .

შთქვამთ, ერთს მოღვაწეს კაცსა ერთისა ვაჭრისა სიახლოვესა სახლი ედგა. მის ვაჭრისა სამსახურითა მისსა დღესა მოსვენებით აღამებდა, და ვაჭარი იგი ნადავგ ერბოსა და თაფლსა ჰყიდდა და მისის ვაჭრობით სარგებლობდა. და რადგან მას მოღვაწეს პატიოსანი ცხოვრება ჰქონდა და მიწყვი¹⁾ ლეთის სიყვარულისა თესლსა მისის გულისა

¹⁾ მიწყვი—მარადის, ყოველთვის.

ნაზნაესა შიგა სთესდა, ვაჭარსაცა მისი სურვილი მოეგო, და მისსა საზრდოსა, ძალისაებრ თვისისა, მისცემდა. მქონიერობის სარგებელი მას მიხედების, რომელიცა ესეთისა დავრდომილისა გულთა ხელთა დაიპყრობს და უკვდავებისა საგზალსა მოკვდავისა საქონლისაგან გაიტანს.

მას ვაჭარსაც მის საქმობით ხელი მოემართა, და მიწყიფ მის სყიდვა-გასყიდვას ცდილობდა და მოწყალეებისათვის მას საბრალოსაც მისცემდა. მოღვაწე იგი ცოტას რასმე მოიხმარებდა და გარღანარჩომსა ინახევდა. რა ერთი დერგი ¹⁾ აავსო, იამა და ჭვრეტა დაუწყო; საგონებელსა ჩავარდა და იტყუადა: ნეტარ, რა ერთი თაფლი და ერბო შემიკრებია და ამაში დამიცო? მართ ორი ლიტრა მგონიაო. სამასად დინარად ²⁾ გავა, გავყიდი და ამით ხუთს ცხვარს ვიყიდო, და ესე ცხვარნი ნახევარ წელსა ხუთნივე შობენ და ოროლსა კრავსა მომცემენ, და წელიწადისა გასრულებასა ოცი შემექმნების, და ათსა წლამდე ცხვარი გამიმრავლებს, და ზოგთა გავყიდი, ხელსა მოვიმართავ და ერთსა დიდებულისა კაცისა ასულსა შევიერთავ. ცხრას თვესა უკანის ვაქსა მიშობს, ცოდნასა და

¹⁾ დერგი—ქალა. ²⁾ დინარი—ფულია.

მეცნიერებას ვასწავლი. მაგრამ რა ჩხვილობით სისრულეზე მიიწიოს, არამც წერთნა აღარ მოისმინოს?! ღა თუცა გამიუარშივდა, მისი დატუქსვა არა უმართებულო არისო, და ესე არგანი, ¹⁾ რომელი ხელთა მაქვს, ამით ხამს ესცემოო. მას ჟამსა ესეთისა საგონებლობისა ზღვასა დანთქმულ იყო, რომე უსმი ²⁾ შვილი წინაშე მდგომარე ეგონა, აიპკრა არგანი, მას დერგსა დაჰკრა და დაღეწა. თათლითა და ერბოთ სავსე იგი დერგი მალლა სარკმელთა დგა და პირის-პირ უჯდა, და რა გატყდა, მაშინვე თავს გარდაესხა და წვერ-უღვაში და ტანი სრულობით შესვარა, და ცუდი იგი საგონებელი ანაზღად გაუქარდა.

ხელმწიფე და მეჯინიბე.

მრთი ხელმწიფე იყო ქებული და სახელოვანი და ყოვლითა რიგითა შემკული. მისი საფერი მოსაგებელი ესრე მოფგო, მისის სიმდიდრის მოწყალეებისა სხივითა მისი საბრძანებელი გარე მოეცვა.

მრთსა დღესა ნადირობად გამოვიდა. ჟოლბი-

¹⁾ არგანი—ჯოხი. ²⁾ უსმი—შეესმენფლი, გაუგონარი.

სა³⁾ მყოლნი კაცნი სამსახურთა იჭირვოდენ. ხელმწიფემ მეჯინიბეს უბრძანა:

—მწებავს ჩემი ცხენი შენსა ცხენსა ვადგინო, და რამელი უმაღლე და უმჯობესია იგი ვსცნაო.

მეჯინიბემ ხელმწიფის ბრძანებული აღასრულა და ორთავე გააჭენეს. რა ლაშქარს გასცილდენ, მეფემ აფჟანდათა მოიმაგრა და სადავეს აზიდა. მეჯინიბეს უბრძანა: ამა ცხენთა დგენისა მიწეწი ესე იყო, ჩემთა გულთა სხვა რამე მიცს, და ერთი რამე საგონებელი დაბადებულა. ჩემთა ყმათა ვერავის ვენდევ, და აწ ესე მოვიგონე—მარტო შენ დამეხელებიწე, რომე ესე სხვათა ვერა სცნან, და ესე ხვაშიადი არავინ შეიტყოს. შენ ესე კეთილად დამიფარეო. მეჯინიბემ ქება შეასხა:

—მე უღირსი და გლახაკი ამა მაღალსა პატიესა და დიდებასა არა ვეჭვ, მზისაებრ ელვარის ხელმწიფის წყალობის ჩრდილი ჩემზე ადგეს, თუ არა, ჩემგან საიდუმლოსა დილის ნიაფი, რომელი გაზაფხულის ამბვის მესაიდომლოვია?! ამა კორდისაგან სუნსაცა ვერ იკრავსო, და გული რომე ამა საუნჯის მოხელეა, იგიცა მისის ცნობის საზღვარსა ვერ მხნედებისო.

³⁾ ყოლბი—რაზმის შეა-გულში მდგომნი ჯარის კაცნი, რომელნიც გარს არტყიან მეფეს.

ხელიწიფე დიდსა წყალობასა დაჰპირდა და უბრძანა: „მე ძმისა ჩემისაგან საგონებელსა დიდსა ჩავარდნილ ვარ. ღლითი-დღე ჩემის სიკვდილისა და აღმოფხვრის სახე მისის დგომისა და ჯდომისა პართა ზედა აღმოიკითხვის. მსე მართლა შემვიგნია, მას ჩემის მოკვლის ზოსტერი ¹⁾ წელთა შეურტყამს. აწ ესე მწადიან: ვირე იგი დამასწრებდე¹⁾, მნებაეს უწინ მე მისი თავი, ვითა ქვა გზიდამ, ავილო, და აგარაკისა სათიბი საჩხვლეტელისა ეკალთაგან გაემარგლოო.

შენგან ეს მინდა: ყოველ-ჟამ ამა საქმესა გაეკრძალო, ჩემსა დარაჯობასა ფრთხილობდე. მეჯინებემა ამა საქმეთა ცდისა და სამსახურისა პირობა დაუდვა. მარემ სადგომსა მივიდოდნენ პაემნის ²⁾ გარდასელის უსტარი ³⁾ თვისის დაუნდობლობით წაიკითხა, მცველობისა და ერთგულობისა რიგთა გარდასცილდა და ფერხი შეცოდებისა ველთა ავლინა.

მეჯინიბემ დრო დაიცა და ხელმწიფის ძმასა იახლა, და ყოველი, რაჟცა ასმოდა, ეგრე უამბო. ხელმწიფის ძმამა დიდად დაუმაძლა და დიდსა ნიჭთა დაჰპირდა, და საცადლით თავსა თვისსა ძმისა

1) ზოსტერი—ქამარი. 2) პაემანი—პირობა. 3) უსტარი — წერილი.

ხრიკასაგან აკრძალვდა. შითა ცათ მბრუნავისა წესია და უხანოსა სოფლისა უსაძირკველობა, მის მსგავსად, ძმისა სვიანობისა¹⁾ ზაფხული ზამთრად შეუცვალა, და ბედნიერობის ყვაეილი სიცოცხლის ნერგისაგან ჩამოაცვიენა.

ხელმწიფობის ტახტი და დიდების სრა-ფარღაგი მისის მალღის მეფობისაგან ცარიელი დარჩა. უმცროსმა ძმამა ფერხი მის საპატრონოზედ შედგა და მეფობის გვირგვინი ამალღებულს თავს დაიდგა.

რა ტახტთა ზედა დაჯდა, პირველი ბრძანება ესე მოიღო: „მეჯინიბე იგი მოიყვანეთო!“ რა მოიყვანეს, მაშინვე თავის მოკვეთა ბრძანა. საწყალმა მეჯინიბემ ენა აუბნა, და თქვა:

— ჩემი თქვენთან შეცოდება მოხმარებისა და ერთგულობისა კიდე არა არის რაო!

ხელმწიფემ ბრძანა: „ბოროტისა კაცისაგან ხეაშიადისა გაცემისა უდიდესი რაჲ შეცოდება იქმნებისო? მაგასა ესე დამნაშაობა აქეს: ჩემი ძმა ყოველთა ერთ-გულთაგან უმეტეს მიენდო, და მისი საიდუმლო გაუმხილა. აწე შე მაგას ვითლა დავინდობო“?!

1) სვიანობა — ბედნიერება.

მეჯინიბე რაზომცა ევედრებოდა, აჯა ¹⁾ არავინ გამოართვა, და ხელმწიფის წყრომაში ჩაეარდა, და სიმუხთლე თავს დაიდვა.

ქორმა და კაკაბი.

უთქვამსთ, ერთი კაკაბი კლდეთა ძირთა გოგავდა, და მისი კაკანის ხმა ზეცად აღიწეოდა. ჰაერთა შინა მფრინავმა ერთმა ქორმა მავალსა ანაზდად თვალი შეადგა, და რა მისსა კისკასით სიცილსა ყური მოჰკრა, ყოველივე შრომა და სარჯელი გულთავან დაეცალა, და მისის სიყვარულის სახე გულის ფიცართა გამოისახა, და თვისთა გონებათა შინა იგონებდა და იტყოდა:

— შეეყანათა ზელა მეგობრობისა უმჯობესი არა არის რა. საყვარლის მოყვრისა და ამხანაგის გარიდება უხამსია. იგავთა შინა უთქვამსთ: უსაყვარლო კაცი მაწყვიც სნეულიაო.

მსე შვენიერი, მხიარულად პირ-მოცინარი, სელა სწრაფი, ლამაზად მოძრავი... რა გულმა ესეთსა ამხანაგთავან ილხინოს, გაახლდება და გაჭაბუკდება, აგებულობა ყოვლის რევმათავან ²⁾ გაუწმდებაო.

¹⁾ აჯა—ვედრება. ²⁾ რევმათავან.

მერმე წყნარისა ფრენითა კაკაბსა მიმართა. რა კაკაბმა ნახა, მიჰჩიდა და ერთისა კლდისა ნაპრალთა შეუძვრა. ძორი კართა მიუჯდა, და თვისი საგონებელი ყოველივე აუწყა და უთხრა:

— ძაკაბო, ოდეს აქამდე შენისა სიკეთისა უმეტარი ვიყავ, შენი შესწავლა და ცნობა არა მქონდა. ღღეს შენმა საქციელმან გულთა შინა ჩემთა დიდი სიყვარული დასთვსა, და გულის აღსაძვრელმან შენმან გოგვამან მე ყოლე ¹⁾ მომინადირა. აწ ეს მინდა, ღღეის წალმა ჩემგან აღარ იშიშვოდუ და დამეგობრდეთ, და მე და შენი ერთობა გაეკოსო, რადგან სიყვარულსა მრავალი სარგებელი მოაქვს, და მოყვრობისა ხეჲ საწადლის ხილსა მოისხამსო.

ძაკაბმა ხმა უყო და ჰრქვა: ჰი, მძლავრობისა საქმეთა მოქმედო! ამის საბრალოსა მონისა ჩემისაგან ხელი აიღე. მგრე გეგონო, ვითამც სხვა ერთი ვინმე კაკაბი შეგეჭამოსო?!

ოდესაც ცეცხლი და წყალი შეზავდებიან და შეერთება მოუხდებათ, ჩემი და შენი დამეგობრება მაშინლა იქმნება; რომელსა დროსა მზე და ჩრდილი გაერთდებიან, ჩემი და შენი მოყვრობაცა მოთავსდება.

¹⁾ ყოლე—სრულიად.

ქორმა უთხრა: „სწე, პატროსანო! შენსა გონებათა შინა გაჩხრიკე: მე შენზედ სიკეთის კიდე რა მეწადება? მე გეხვეწები და გემუდარები, თვარე ეს ხომე იცი, ჩემსა კლანჭსა სიმახვილე არ აკლია, რომე ერთი შენისთანა ნადირი ვერ შეიპყრას, და არცა ჩემი ჩარბი ¹⁾ მოცვეთილა, რათამცა მფრინელის უხორცობამან შემაწუხოს. ამის მეტი არა მწადიან რა, რომე შენი გაუყრელობა და შეთვისება მომინდა, და ერთად ყოფნისა და შენის შეგენიერების სიტუროფე სიკეთის გზაზედ მაყენებს, და შენცა ჩემის გაწყობითა მრავალი სარგებელი შეგეძინება. პირველად ესე, რა ჩემნი ნათესაენი ჩემის შეწევნისა ფრთისა საფარველსა ქვეშე განახვენ, მძვინვარებისა ხელსა შენისა კალთისაგან განაშორებენ, თვალითა მოწყალითა და მოყვარულითა ჭკრეტას დაგიწყებენ, შენცა გულ-ნებიერად კლდეთა და ველთა სვლათა და ფრენათა დაიწყებ; მეორე ესე, შენცა ჩემთა ბუდეთა წაგიყვან, და ვრცელთა ადგილთა გამყოფებ, და შენისა მყოფობისაგან მალათა ხარისხთა აღიწევი, და კვალად ესეცა— შენისავე გვარისაგან ერთსა შეენიერსა, ლამაზს, შენს საფერს ტოლს საქორწილოდ მოგგერი, რომ-

¹⁾ ჩარბი—ნისკარცი.

მე სალხინო ზელი კისერთა გარდახვივო და შენი ხანი და ქამი ამოს საწადლით წარვლო.“

ძაკაბმა უთხრა: „შენ მფრინგელთა უმჯობესი ხარ, და ნება ხელთა შენთა არს. მე შენი მებეგრე გლეხი ვარ, და ჩემთა უბედურობისაგან თქვენგან უიმედობასა არ ველი. მინ იცის დროს საქმე, რა მე თქვენის წყალობის ღირსი შევიქმნები, მაშინ არამც ჩემი გუნება სიმხიარულით ალაღდეს, თქვენი ქებული გული ჩემზედ არ გაწყრეს და საპატრონოს რისხერს კლანჭითა ტანით ძარღენი არ ამომწვადნე. თვარა, ესევე მიჯობს, აქავე მარტოებით სოროთა შინა ცოცხლებით ვიყოფებოდე, ჩემთა უფალთა რისხვის საზარელი დროშა არ ავმართოვო.“

ძორმა უთხრა: „სე, ძმაო! არ გიცნობია საყვარლის აუგზე ¹⁾ მოყვრის თვალი ბრმა არის: რაცა სილალით უშვერი რამე ქმნას, მას შეენიერად ეჩვენებაო.“

მე რომე შესს ქცევასა სიყვარულის თვალითა ვსჭერეტ, შენისა შესხმის რუკასა ²⁾ სურვილის მატთანეთა რა დაესდებ, რითლა იქმნება წყენისა ასო-

¹⁾ აუგი—სამარცხვინო თვისება, საქციელი. ²⁾ რუკა—წერილი.

ნი საწყინრად აღმოვიკითხო, და შენგან საწყენი რითაც გზით რასაც საქმეში მე გულობთა დავიდვა?“

კაკაბმა, რომელიც მართებული მიზნები უთხრა ქორჭა, ეზომი დასამშვიდებელი პასუხი პირის-პირ მისცა. ბოლოს-ჟამ კაკაბი პირობის სიმტკიცითა ნაპრალიდამ გამოიყვანა, და ერთმანერთს გარდებვიდნენ, და ხელახლა პირი და ფიცი განახლეს. შორი წაუძღვა და თავის ბუდეთა წაიყვანა, და ერთად სიყვარულითა და ღმერთთა სოფელსა მოსჭამდნენ. რა ორი, სამი დღე ესრე დააღამეს, კაკაბი ქორისაგან უშიშ იქმნა, ალაღდა და მალლითა ხმინობითა ზახილი და უბადო¹⁾ სიცილი დაიწყო. შორი მალლის გონებით ითმენდა, თუცა არ სმენოდა—ყურთ იყრუებდა, მაგრამე გულობთა შინა წყრებოდა.

მართსა დღესა ქორი უძლებად შეიქმნა და სისუსტე ემატა. მსოდენ მოუძღურდა, ხორცთა მონადირებად ვეღარ მოიფრინვა და მას დღეს ბუდესავე ჯდა. რა ბინდი მოეკიდა და კუჭი საჭმლისაგან დაუცარიელდა, შიმშილმა შეაჭირვა, აგებულეზა მოეშალა, ძოდანდელი წყრომა, რაც გულობთა შეკრებული ჰქონდა, კმუნვისა მათეცბელი პირის

¹⁾ უბადო—ცუდი, ავი.

სახე თვალთა წინ დაიდვა და დაჯერების კილოთი მისკენ არ იჭერეტდა: კაკაბისა გაბძარვასა და ჭამისა მიზეზთა იგონებდა. ჭაკაბმა რა განრისხებისა ნიშანი მის გულთა შინა ნახა, თვალთ თვისი სიკვდილისა გამზადება გაიცადა, მყინვარი სულთქმა მწუხარებით სავსე გვამილამ ამოადინა.

— შადმე, რომ უწინ ჩემის საქმის ბოლო ვერ გავსინჯე და სხვას თესლსა მივენდე, ბრძენთა არა ვისმინე და უნათესაოთ აღერსსა შევეთვისე!

ბრძენთ უთქვამთ: „შეცხო თესლთ დაეხსენ მათს მეგობრობასა მინდობასა!“

სახსოვარი დავივიწყე, და აწ ჩემის სიცოცხლის ხომალდი ესეთსა პელაგონთა¹⁾ შევაგდე, რომე რჩევის მცურავი მისის მორჩენის ღონეს ვერ შეიძლებს. სულის ბაგირი²⁾ ესრე გავსწყვიტე, გონების თითის მწვერვალი შის შესასკენელად გაშტერდებისო.

თავისა გონებათა შინა ესეთსა რასმე ბჭობდა, და ქორსა მისთვის ჭირისა კალთა გაფშალა და სისხლისა მსმელი ჩარბი შხამის წყლითა იწრთობოდა.

1) პელაგონი—ზღვა. 2) ბაგირი—მსხვილი საბელი ნავის დასაბმელი.

ქაკაბი რა მკრთალითა პირითა უქვრეტდა და კრძალვით ექცეოდა, ქორმა მიზეზი ველარ უპოვარა, რათამცა მოეკლა, ღონე მოსწყდა და რისხვით კაკაბსა უბრძანა:

— რაჲა ესე, მე მზესა ქვეშე ვზი და მაცხუნებს, შენ ჩრდილთა ქვეშე განისვენებო? კაკაბმა უთხრა:

— მალალო და ქვეყანათა მპყრობელო! აწ ხომე ღამე არს, და ყოველი თემი სიბნელესა მოუცავს? რომელმა მზემ შეგაურვა თქვენა, და ანუ ჩრდილსა ქვეშე მე სადა განმისვენებიაო?! ძორმა, გამწყრალმა, შეტუქსა და უთხრა:

— ეჰა, შენ მოურიდალო! მე ტყუილის მთქმელად შემქენო, და მე და ჩემი სიტყვა შეურაცხად გიჩანვართო?! აწ შენი სამუქფო ¹⁾ რისხვა მოგანიჭო!..

ამისი თქმა და მისი დაგლეჯა და შექმა იქმნა.

ქ ა ტ ი ღ ა ბ გ ე ლ ი .

ბაცი ერთი აქლემსა ჯდა და მგზავრ იარებოდა. მრთსა აღგილსა მივიდა. მუნ მგზავრთა ცეცხლი

¹⁾ სამუქფო—შესაფერი.

ზრიკასაგან აკრძალვდა. მითა ცათ მბრუნავისა წესია და უხანოსა სოფლისა უსაძირკველობა, მის მსგავსად, ძმისა სვიანობისა¹⁾ ზათხული ზამთრად შეუცვალა, და ბედნიერობის ყვაფილი სიცოცხლის ნერგისაგან ჩამოაცვივნა.

ხელმწიფობის ტახტი და დიდების სრა-ფარდაგი მისის მალლის მეფობისაგან ცარიელი დარჩა. შპკროსმა ძმამა ფერხი მის საპატრონოზედ შედგა და მეფობის გვირგვინი ამალლებულს თავს დაიდგა.

რა ტახტთა ზედა დაჯდა, პირველი ბრძანება ესე მოიღო: „მეჯინიბე იგი მოიყვანეთო!“ რა მოიყვანეს, მაშინვე თავის მოკვეთა ბრძანა. საწყალმა მეჯინიბემ ენა აუბნა, და თქვა:

— ჩემი თქვენთან შეცოდება მოხმარებისა და ერთგულობისა კიდე არა არის რაო!

ხელმწიფემ ბრძანა: „ბოროტისა კაცისაგან ხეაშიადისა გაცემისა უდიდესი რაჲ შეცოდება იქმნებისო? მაგასა ესე დამნაშაობა აქვს: ჩემი ძმა ყოველთა ერთ-გულთაგან უმეტეს მიენდო, და მისი საადუმლო გაუმხილა. აწე შე მაგას ვითლა დავინდობო“?!

1) სვიანობა — ბედნიერება.

მეჯინიბე რაზომცა ევედრებოდა, აჯა ¹⁾ არაენ გამოართვა, და ხელმწიფის წყრომაში ჩაეარდა, და სიმუხთლე თავს დაიდვა.

ქორი და კაკაბი.

უთქვამსთ, ერთი კაკაბი კლდეთა ძირთა გოგაედა, და მისი კაკანის ხმა ზეცად აღიწეოდა. ჰაერთა შინა მფრინაემა ერთმა ქორმა მავალსა ანაზდად თვალი შეადგა, და რა მისსა კისკასით სიცილსა ყური მოჰკრა, ყოველივე შრომა და სარჯელი გულთაგან დაეცალა, და მისის სიყვარულის სახე გულის ფიცართა გამოისახა, და თვისთა გონებათა შინა იგონებდა და იტყოდა:

—ჰეყანათა ზედა მეგობრობისა უმჯობესი არა არის რა. საყვარლის მოყვრისა და ამხანაგის გარიდება უხამსია. იგავთა შინა უთქვამსთ: უსაყვარლო კაცი მიწყიე სნეულიაო.

მსე შეენიერი, მხიარულად პირ-მოცინარი, სელა სწრაფი, ლამაზად მოძრავი!.. რა გულმა ესეთსა ამხანაგთაგან ილხინოს, გაახლდება და გაჭაბუკდება, აგებულობა ყოვლის რევმათაგან ²⁾ გაუწმდებაო.

¹⁾ აჯა—ვედრება. ²⁾ რევმათაგან.

მერმე წყნარისა ფრენითა კაკაბსა მიმართა. რა კაკაბმა ნახა, მიჰრიდა და ერთისა კლდისა ნაპრალთა შეუძვრა. შორი კართა მიუჯდა, და თვისი საგონებელი ყოველივე აუწყა და უთხრა:

— ძაკაბო, ოდეს აქამდე შენისა სიკეთისა უმეტარი ვიყავ, შენი შესწავლა და ცნობა არა მქონდა. დღეს შენმა საქციელმან გულთა შინა ჩემთა დიდი სიყვარული დასთვსა, და გულის აღსაძვრელმან შენმან გოგეამან მე ყოლე ¹⁾ მომინადირა. აწ ეს მიწა, დღეის წალმა ჩემგან აღარ იშიშვოდუ და დამეგობრდეთ, და მე და შენი ერთობა გაეგოსო, რადგან სიყვარულსა მრავალი სარგებელი მოაქვს, და მოყვრობისა ხეჲ საწადლის ხილსა მოისხამსო.

ძაკაბმა ხმა უყო და ჰრქვა: ჰი, მძლავრობისა საქმეთა მოქმედო! ამის საბრალოსა მონისა ჩემისაგან ხელი აიღე. მერე გეგონო, ვითამც სხვა ერთი ვინმე კაკაბი შეგეჭამოსო?!

ოდესაც ცეცხლი და წყალი შეზადებიან და შეერთება მოუხდებათ, ჩემი და შენი დამეგობრება მაშინლა იქმნება; რომელსა დროსა მზე და ჩრდილი გაერთადებიან, ჩემი და შენი მოყვრობაცა მოთავსდება.

¹⁾ ყოლე—სრულიად.

ქორმა უთხრა: „სე, პატიოსანო! შენსა გონე-
 ზათა შინა გაჩხრიკე: მე შენზედ სიკეთის კიდე რა
 მეწადება? მე გეხვეწები და გემუდარები, თვარე ეს
 ხომე იცი, ჩემსა კლანჭსა სიმახვილე არ აკლია,
 რომე ერთი შენისთანა ნადირი ვერ შეიპყრას, და
 არცა ჩემი ჩარბი ¹⁾ მოცვეთილა, რათამცა მფრინ-
 ელის უხორცობამან შემაწუხოს. ამის მეტი არა
 მწადიან რა, რომე შენი გაუყრელობა და შეთვი-
 სება მომინდა, და ერთად ყოფნისა და შენის შევე-
 ნიერების სიტუროფე სიკეთის გზაზედ მაყენებს, და
 შენცა ჩემის გაწყობითა მრავალი სარგებელი შეგე-
 ძინება. პირველად ესე, რა ჩემნი ნათესაფნი ჩემის
 შეწევისა ფრთისა საფარველსა ქვეშე განახვენ,
 მძვინვარებისა ხელსა შენისა კალთისაგან განაშო-
 რებენ, თვალითა მოწყალითა და მოყვარულითა
 ჭკრეტას დაგიწყებენ, შენცა გულ-ნებიერად კლდე-
 თა და ველთა სვლათა და ფრენათა დაიწყებ; მეო-
 რე ესე, შენცა ჩემთა ბუდეთა წაგიყვან, და ვრცელ-
 თა აღვილთა გამყოფებ, და შენისა მყოფობისაგან
 მალალთა ხარისხთა აღიწევი, და კვალად ესეცა—
 შენისავე გვარისაგან ერთსა შევნიერსა, ლამაზს,
 შენს საფერს ტოლს საქორწილოდ მოგვერი, რო-

¹⁾ ჩარბი—ნისკარჯი.

მე სალხინო ხელი კისერთა გარდახვიეო და შენი ხანი და ქამი ამოხ საწადლით წარელო.“

ძაკაბმა უთხრა: „შენ მფრინველთა უმჯობესი ხარ, და ნება ხელთა შენთა არს. მე შენი მებეგრე გლეხი ვარ, და ჩემთა უბედურობისაგან თქვენგან უიმედობასა არ ველი. შინ იცის დროს საქმე, რა მე თქვენის წყალობის ღირსი შევიქმნები, მაშინ არამც ჩემი გუნება სიმხიარულით ალაღდეს, თქვენი ქებული გული ჩემზედ არ გაწყრეს და საპატრონოს რისხვის კლანჭითა ტანით ძარღენი არ ამომწვანდე. თვარა, ესევე მიჯობს, აქავე მართობით სოროთა შინა ცოცხლებით ვიყოფებოდე, ჩემთა უფალთა ჩისხვის საზარელი დროშა არ ავმართოეო.“

ძორმა უთხრა: „სე, ძმაო! არ გიცნობია საყვარლის აუგზე ¹⁾ მოყვრის თვალი ბრმა არის: რაცა სილაღით უშვერი რამე ქმნას, მას შევნიერად ეჩვენებაო.“

მე რომე შენს ქცევასა სიყვარულის თვალითა ვსტყრეტ, შენისა შესხმის რუკასა ²⁾ სურვილის მათიანეთა რა დავსდებ, რითლა იქმნება წყენისა ასო-

¹⁾ აუგი—სამარცხვინო თვისება, საქცრელი. ²⁾ რუკა—წერილი.

ნი საწყინრად აღმოვიკითხო, და შენგან საწყენი რითაც გზით რასაც საქმეში მე გულთა დავიდვა?“

ძაკაბმა, რომელიც მართებული მიზნები უთხრა ქორჰა, ეზომი დასამშვიდებელი პასუხი პირის-პირ მისცა. ბოლოს-ჟამ კაკაბი პირობის სიმტკიცითა ნაპრალიდამ გამოიყვანა, და ერთმანერთს გარდებენენ, და ხელ-ახლა პირი და ფიცი განაახლეს. შორი წაუძღვა და თავის ბუდეთა წაიყვანა, და ერთად სიყვარულითა და ღმერთთა სოფელსა მოსტამდენ. რა ორი, სამი დღე ესრე დააღამეს, კაკაბი ქორისაგან უშიშ იქმნა, ალაღდა და მალლითა ხმინობითა ზახილი და უბადო¹⁾ სიცილი დაიწყო. შორი მალლის გონებით ითმენდა, თუცა არ სმენოდა—ყურთ იყრუებდა, მაგრამე გულთა შინა წყრებოდა.

მრთსა დღესა ქორი უძღვებად შეიქმნა და სისუსტე ემატა. მსოდენ მოუძლოურდა, ხორცთა მონადირებად ველარ მოიფრინვა და მას დღეს ბუდესავე ჯდა. რა ბინდი მოეკიდა და კუჭი საჭმლისაგან დაუცარიელდა, შიმშილმა შეაჭირვა, აგებულება მოეშალა, ძოღანდელი წყრომა, რაც გულში შეკრებული ჰქონდა, კმუნვისა მაოცებელი პირის

1) უბადო—ცუდი, ავი.

სახე თვალთა წინ დაიდვა და დაჯერების კილოთი მისკენ არ იჭერეტდა: კაკაბისა გაბძარვასა და ჭამისა მიზნითა იგონებდა. ძაკაბმა რა განრისხებისა ნიშანი მის გულთა შინა ნახა, თვალთ თვისი სიკვდილისა გამზადება გაიცადა, მყინვარი სულთქმა მწუხარებით საესე გვამილამ ამოადინა.

— შამე, რომ უწინ ჩემის საქმის ბოლო ვერ გავსინჯე და სხვას თესლსა მივენდე, ბრძენთა არა ვისმინე და უნათესაოთ აღერსსა შევეთვისე!

ბრძენთ უთქვამთ: „შცხო თესლთ დაეხსენ მათს მეგობრობასა მინდობასა!“

სახსოვარი დავივიწყე, და აწ ჩემის სიცოცხლის ხომალდი ესეთსა პელაგონთა ¹⁾ შევაგდე, რომე რჩევის მცურავი მისის მორჩენის ღონეს ვერ შეიძლებს. სულის ბაგირი ²⁾ ესრე გავსწყვიტე, გონების თითის მწვერვალი მის შესასკვნელად გაშტერდებისო.

თავისა გონებათა შინა ესეთსა რასმე ბჭობდა, და ქორსა მისთვის ჭირისა კალთა გაეშალა და სისხლისა მსმელი ჩარბი შხამის წყლითა იწრთობოდა.

¹⁾ პელაგონი—ზღვა. ²⁾ ბაგირი—მსხვილი საბელი ნავის დასაბმელი.

ქაკაბი რა მკრთალითა პირითა უჭვრეტდა და კრძალვით ექცეოდა, ქორმა მიზეზი ველარ უპოვარა, რათამცა მოეკლა, ღონე მოსწყდა და რისხვით კაკაბსა უბრძანა:

— რაჟა ესე, მე მზესა ქვეშე ვზი და მაცხუნებს, შენ ჩრდილთა ქვეშე განისვენებო? კაკაბმა უთხრა:

— მაღალო და ქვეყანათა მპყრობელო! აწ ხომე ღამე არს, და ყოველი თემი სიბნელესა მოუცავს? რომეღმა მზემ შეგაუტრვა თქვენა, და ანუ ჩრდილსა ქვეშე მე სადა განმისვენებიაო?! ქორმა, გამწყრალმა, შეტუქსა და უთხრა:

— მჰა, შენ მოუბრძალო! მე ტყუილის მთქმელად შემქენო, და მე და ჩემი სიტყვა შეუტრახად გიჩანვართო?! აწ შენი სამუქფო ¹⁾ რისხვა მოგანიჭო!..

ამისი თქმა და მისი დაგლეჯა და შექმა იქმნა.

ქ ა რ ი დ ა ბ გ ე ლ ი .

ქაცი ერთი აქლემსა ჯდა და მგზავრ იარებოდა. მართსა აღგილსა მივიდა. მუნ მგზავრთა ცეცხლი

1) სამუქფო — შესაფერი.

აენტოთ, და მათს წასვლას უკან ქარს გაეზნია და კაჭაჭთა მოჰკიდებოდა, და ლამპრობასავით ხანძარი ¹⁾ გაძლიერებულიყო. ბარ მოდებულს ცეცხლსა შინა ერთი ასპიტი ²⁾ გველი დამწყვდევოდა და ვერ საით ვერ გასულიყო, და არას მხრით მორჩენის იმედი არ ეპოებოდა, და, ვით თევზი ტაფასა შინა, მოხრაკვასა და მწვადსავით ცეცხლზედ შეწვასა მიხსლებულ იყო; გესლისა ცვარი თვალთაგან სისხლის ცრემლად სდიოდა. რა იგი აქლემოსანი ³⁾ კაცი ნახა, ხმა უყო და თქვა:

„რა იქმნება მომეხმარო, მოწყალებით შემივედრო, ამა ჭირსა მომარჩინო, გამიკეთო, ამივედრო?“

აქლემოსანი კაცი ლეთის მოშიში და გულმოწყალე კაცი იყო. რა გველი შეჭირვებასა მყოფი ნახა, შეჭირვებული და უღონო, თავის გუნებათა შინა იტყოდა: „თუცა გველია, ადამიანთა მტერი, აწ რადგან ესრე შეჭირვებული და შეზარებულთა, ამის უკეთესს რასა ვიქ, რომე მასზედა მოწყალებისა და შებრალების თესლი დავსთესო? მიცი სააქაოს ბედნიერობისა და საიქიოს მოწყალების კიდე სარგებელსა არა-რას მოგეცემსო, და არ-

1) ხანძარი—ცეცხლ - წაკიდებული ველი. 2) ასპიტი—გესლიანი. 3) აქლემოსანი—აქლემზედ მგდომი.

ცა მიწათა შიგა თესვა გვარგიაო“... მსე თქვა, და ერთი მანდიკი ¹⁾ ჰქონდა, ოროლისა წვერთა გამოაბა და გველსა მიუპყრა. ზველმა რა ღონისძიების გზა ჰპოვა, მას მანდიკთა ჩაძვრა, და აქლემოსანმა ამა ხერხითა ცეცხლით გამოიყვანა, და გველს უთხრა:

— აწ სადა გინდა, წადიო. რადგან ესეთსა ფათერაკსა მოგარჩინე და ესეთისა ჭირისაგან გიხსენ, ერთის მხრისაკენ იარე და კაცთა ნულარ ავნებ, რომე კაცთა შემაწუხებელსა ამ სოფელს სახელი წაუხდება, და მას საუკუნოს მტერთ გულისა გახდებისო.

ზველმა უთხრა: „ჰი, კაცო! მე უმსგავსო სიტყვა დაუტყვე; ვირემ შენ და შენს აქლემს არ უცემ, არა სადა წავალო.“ აქლემოსანმა უთხრა:

— მე შენზედ კეთილი საქმე ვყავ და ცეცხლით გამოგიყვანე, აწ მუქათად ²⁾ მაგას მომაგებო?

ზველმან უთხრა: „შენ კეთილი მიყავ, მაგრამე იგი სიკეთე ხამდა სხვისათვის გექმნა, და სხვა შეჭირვებისაგან მოგერჩინა და შეგეწყალებინა, — ესე საქმნელი იყო. არა უწყია, ჩემის მტრის შხამი ვარ? ადამიანი ჩემგან ერთსაცა სარგებელს არ

1) მანდიკი — ტომარა, პარკი. 2) მუქათად — საპასუხოდ.

ჰგულობს. მაშ, ჩემსა შორჩენასა რად ეცადე? მის-
თანაც სიაფე საქმნელია, მასთან სიკეთისა ქმნასა
რას აქნევი? აწ ერთი ვაება ხამს, რომე შენ გი-
ძღვნა. სიკეთე რომე ავსა კაცსა ზედა ჰქმნა, მას
შეედარება, თუცა ბოროტი კეთილსა კაცსა შეა-
მთხვიო,—რა რიგადაც ჰქვათა მყოფელსა უთ-
ქვამსო.

მსე გვართა-თანა სიკეთისა ქმნა არა ხამს, და
ჰურიათა სჯულსა შინაცა სწერია ჩვენი და თქვენი
საუკუნობამდე მტერობა, ჩვენგან თქვენი კბენა,
და თქვენგან ჩვენის თაეის გატვინვა; ჩვენი თქვენ-
გან ლტოლვა, ¹⁾ და თქვენგან ჩვენი სიკვდილი.
ბრძანებულია, რომე ცოცხალი არ გაგვიშვათ. აწ
შენ ბრძანებულსა გარდახედ და დიდი ცოდვა იტ-
ვირთე. მე მცნებას არ შეურაცხეყოფ და ამისთვის-
ცა გიკბენ სხვათა დასანახავად.“ აქლემოსანმა
უთხრა:

— ზველო, მოწყალება მოიღე!.. სჯულში
არას ადგილს სიკეთის ნაცვლად სიაფე არა ჰძეს,
სარგებლის ნაცვლად—ზიანი, და მოხმარების ნაც-
ვლად—წყენა. მსეთსა საქმესა კეთალი ბოლო არა
აქვსო. ზველმა უთხრა:

¹⁾ ლტოლვა—გაქცევა.

— თქვენ, ადამის ტომთა წესი ეს არის: კეთილისა წილ ბოროტსა უზამთ. აწ მეცა თქვენს ნაქმარსა წესსა გიყოფ. რომელსაც მუქაფას თქვენ ბაზართა ჰყიდით, მეცა თქვენ მოგყიდით.

ძაცისა მრავალსა ვედრებასა გველი არ უსმენდა, და აღრე გარდაწყვეტასა ცდილობდა და ეტყოდა: «პირველად შენ გიცე, თუცა შენს აქლემსაო?» ძაცი ეტყოდა: მრუდსა საგონისსა განეშორე, სიკეთის ნაცვლად სიაფე უბადო საქმეაო. ბევლმა უთხრა:

— ამა მუქაფასა მე თქვენისა წესითა შემოგზღაფო. მან კაცმან უთხრა:

— თუცა მოწმით დამატეხ, რომე ეგე საქმე ადამიანთაგან ქმნლიყოს, მაშინლა შენგან კბენასა სულითაც მოვიყიდი, ჩემს სიკვდილსა თავს ვიდებო. ბევლმა მიღმა ¹⁾ მინდორთა ერთი კამბეჩი მძოვარი დაინახა, და უთხრა:

— მივიდეთ მასთანა და ამა საქმისა სახე მართლობით მას გამოგკითხოთო. ძაცი იგი და გველი კამბეჩთან მივიდნენ, და ენოვანმა გველმა ჰკითხა კამბეჩისა:

¹⁾ მიღმა—შორიანლო.

— ზიკეთის მუქათა რა არისო? ძამბეჩმა უკ-
სუხა:

— თუცა ადამიანთა წესითა მკითხე, სიკეთისა
ნაცვლად სიადე იცინაო. მსრე რომე, ხანსა რასამე
წელიწადთა შინა ერთსა ლოდოსა ვუშობდი, და
სახლი მისი რძითა და ერბოთი აფუესე, მისის მორ-
კმის საფუძველი და საძირკველი ჩემის მიზეზით
იყო. რა დაგბერდი და მოგბერწდი, ჩემი ნაკეთვა-
რი დაივიწყა, ბოსლით ველად გამაგდო; და რა ხა-
ნი ერთი ძოვნითა და მოსვენებითა ჩემდა ნებისად
ვეტარებოდი, ცოტა რამ სიმსუქნე მომეცა. ზუშინ
ჩემმა პატრონმა აქათ გამოვლო და მისსა თვალსა
პოხილად ¹⁾ ვეჩვენე. მართი ყასაბი მოიყვანა და მას
მიმყიდა, და დღეს მას მიეყევარ დასაკლავადო. მსე
არს ჩემისა ესოდენისა ნაკეთვარისა მუქათაო?!

ზველმა უთხრა: გესმა კაცო? აჰა, ჩემად საკ-
ბენლად გაემზადეო. ძაცმა უთხრა:

— სამართალში ერთის მოწმით საქმე არ დამ-
ტკიცდებაო. სხვაცა ვინმე იმოწმე და საწადელი
აღისრულეო. ზველმა მიხედა, ერთი ხე რამე დაი-
ნახა და თქვა:

¹⁾ პოხილი — მსუქანი.

— წაიღეთ, მას ხეს ეკითხოთო!.. რა მას ხესთან მივიდნენ, გველმა ჰკითხა:

— ძაცობის რიგით სიკეთის მუქათა რა არისო? ხემ უთხრა:

აღამიანთა წესითა სიკეთის ნაცვლად—სიავე, და სარგებლის ნაცვლად—დასაკლისიო. ამით სცან, რადგან მე ერთი ხე ვარ, ამა უადგილოთა ადგილს მავალთა კაცთა მოსამსახურე. ნიადაგ ერთსა ფერხთა ზედა ვდგევიარ, რომე კაცი ვინმე ამა უდაბურთა მაშვრალი და სისხლ-შეშრობილი მოვიდეს, და გაუსვენო, და ჩემს ჩრდილს ქვეშე შეება მიეცეს. რა თვალთ აღახმენ ჩემთა რტოთა, რომელი ცულოთათვის ტარად, სხვა ბარისათვის, სხვა ფიცრად და კარებად მინატრიან!.. თუცა ცული ახლავსთ, რომელიცა რტო მოუნდებათ—მომკვეთენ და ჩემის სიკეთისა პასუხად ესრეთ ჩემთვის მოინდომებენ!

ზეველმან უთხრა: ესე მეორე მოწამე, რომელმან დაამტკიცა. აწ კბენისათვის სიტყვა აღარ გაქვს რაო. ძაცმა უთხრა:

— სული ტკბილია და ძნელად გასაცემი, და სოფლით გასელა საზარელი! თუცა ერთსა სხვასაც იმოწმებ, უცილოდ საკვდავად თავსა მოგცემო. საკვირველად ერთი მელი დაინახეს, ახლორე დგა

და მათსა ცილებასა ისმენდა და მათსა სარჩელსა გულის სიღრმითა ჩხრეკდა. ზველმა უთხრა:

— აჰა, მელი, და ამასაცა ვკითხოთო, იგი რალსა გვეტყვისო. მან კაცმა კითხვა დაასწრო. მელმა შეტუქსა და უთხრა:

— არა იცია, სიკეთისა მუქაფა ავი არისო? შენ მაგა გველისათვის რომელი სიკეთე გიქმნია, რომე ნაცვლად ტანჯვასა შემთხვევიხარო! მან კაცმა თვისი ამბავი ყოველივე უთხრა. მელმა უთხრა:

— ჭკვიანსა ვისმე ჰგაეხარ და ეგეთი ტყუილი ვით იკადრეო?

ზველმან უთხრა: მართალსა იტყვის! ამა მანდიკთა ცეცხლისაგან გამომიყვანაო. მელმა შერისხნა:

— მე ვით დავიჯეროო, ესრე დიდი გველი ამა მცირეთა მანდიკთა როგორ ჩაეტივეო?! ზველმა უთხრა:

— თუცა არა სჯერხარ, აწ ჩაეძვრები და თვალით ნახეო. მელმა უთხრა:

— როდესაც თვალით ვნახავ, მაშინლა დავიჯერებო, და თქვენს სწორსა სამართალს მაშინლა ვიქმ, რომელსა შინა მიდგომა, და შემწეობა და სიჭიშპისა საქმე არ ერიოსო. ქაცმა მანდიკსა პირი

აულო, და გველი, მელისა ქარითა ალაღებული, მანდიკსა ჩაძვრა. მელმა მას კაცსა უხმო:'

— მჰა, რა შენი მტერი გაბმული ნახო, ხან-თა ნულარ აყოვნებო!

ძაცმან მან მანდიკსა პირს მოჰკრა, და მიწასა ზედა ესოდენი აწყვიტა, გველი სრულიად გაგალა, და მისის გესლისაგან მორჩა, და ერნი მისის შიშისაგან დამშვიდდენ.

მონადირე და მუღა.

მართსა დღესა ერთი ღმა ცქვიტი მელი მინდორთა შინა ჩქარად ვილოდა, ხლტოდა და ყოვლგნით ცაქცაქებდა. ნახა მონადირემან უინმე, და მისი ბეწვი ღია მოეწონა, და ძვირ ფასად გასყიდვასა იგონებდა. სიხარბისა ძალმა იმედზედ დააყენა, რომე იგი შეეპყრა. რა მელმა კაცი ნახა, სოროთა შიგა შეიჭრა. მონადირე უკან მიჰყვა, მისი სორო ჰპოვა და სოროთა პირსა ერთი ორმო ჩაუთხარა, ზედ კაჭაჭი წაბურა და ზედან მძორი რამე დაუდვა, და იგი შორი-ახლო მიფარებით დაუდგამის მელის ამ საქმით დაჭერასა ელოდა. მელი სოროთ გამოვიდა და მის მძორისა ნათრევს სუნითა მოჰყვა, ორმოსა პირსა მოადგა. რა მძორი ნახა, თქვა: „ამა მძორისა სუნისა ნდომა საყნოსელთა

ესუნწელება, მაგრამე ჭირისა სუნი ჩემთა ცხვირთა
 ეცემის! რა ჭკუათა უფალნი ერთისა რისამე ახლო-
 რე შიშსა გულობდეს, არა მივლენ მუნ; მცოდნი-
 ნარეთა, რომელთაცა საქმეთა შინა საჩხუბარა რა-
 მე გულებიათ, აღარა უქმნიათ.

აზრი იკრა და თქვა: „იქმნების აქა ნადირი რა-
 მე მომკვდარიყოსო, და ესეცა ქმნილა, მის ქვეშე
 საფრხე რამე შეემზადასო? შოველთა საქმეთა ზედა
 სიფრთხილე უმჯობესიაო.“

მელი ამ რჩევაზედ დაემტკიცა, და მის მძო-
 რისაგან ხელი აიღო, და სიცოცხლის გზაზედ გაი-
 რბინა. ამაზედ ერთი მშიერი ვეფხვი მთით ქვე ჩა-
 მოვიდა, მძორისა სიმყრალე ესუნა, მიიჭრა და მას
 ორმოსა ჩაეარდა. რა მონადირეს ორმოს საფარის
 ჩაქცევისა და შიგ ჩაეარდნის ხმა ესმა, მას მელის
 ჩაჭრა ეგონა, მეტის ნდომით სირბილში ფერხი შე-
 უცდა და თვითაც ორმოთა ჩაეარდა. ვეფხსა მძო-
 რისა მაცილებელი ეგონა, შეება და უპე¹⁾ გაუპო.
 მონადირე სიხარბითა და მეტის ნდომითა სიკვდი-
 ლის საფრხეთა გაება. თვისის სიხარბის მოკვეთითა
 და ცოტას მოთმენითა მელი ჭირისა და ვაებისაგან

¹⁾ უპე—ჭიპი.

გარდარჩა. ამა არაკისა სარგებელი ესე არის, რომ უნდა იცოდეს, სიხარბე, შური და ქიშპობა, თავის-უფალსა მონად და ნასყიდად შეიქმს.

ლომი და კუჭდღელი.

ბაღდადის სიახლოვეს კოლინდარით ¹⁾ მოცუ-
ლდ სამყოფი იყო, მისგან ნიაცსა ყოველგნით სა
მოთხის სუნნელება მიჰქონდა და შაშპრათა ²⁾ ელ-
ვარება მბრუნავისა ცის თვალთა გაანათლებდა;
ყოველთა ყვავილთა რტოთა ათასი ვარსკვლავი
ესხათ, და თითოსა ვარსკვლავის თავთა ცხრა-ცხრა
მფრინველი დაფრინვიდა.

მას კოლინდაროვანთა სამყოფთა შინა იყო
ნადირთა სიმრავლე, ჰაერ-კეთილობისა, შეებისა და
მრავალ-წყლიანობისათვის მათ ღროთა და ჟამთა
სიხარულითა და განსვენებით აროვინებდენ. მის
ახლორე ერთი მძვინვარე და მათი შემაჭირვებელი
ლომი მყოფობდა, დღე-ყოველ საუბედუროს პირს
მათ საბრალოთ უჩვენებდა; მისგან ლხინი და სი-
ცოცხლე დამწარებოდათ. მრთსა დღესა შეკრბენ
და ლომსა-თანა მივიდენ, ტირლითა და ცრემლით

1) კოლინდარი—ბალახია ერთგვარი.

შევედრნენ: „ჰი; ხელმწიფე! ჩვენ შენნი გლეხნი და მოსამსახურენი ვართ; თქვენ ჩვენთვის დღე ყოველ მრავალსა ირჯებით, დიდის შრომითა ჩვენგან ერთსა თუ ინადირებ! ჩვენ შენისა შიშითა ჭირის მორევთა ჩაცვიფნულ ვართ, და თქვენ ჩვენისა ძებნათა შელონებულ! აწ ჩვენცა გიაჯებით: თქვენცა განსვენებით ბრძანდებოდეთ, და ჩვენცა მშვიდობა გვიბოძე. ამა პირითა, თუცა სატაცებლად ჩვენდა არ დაშვრე და აღარა გვაშუოთებდე, — დღითი-დღე ჩვენ თვითონ ნადირი მოგიძღვანოთ. ბეგარად დავიდებთ, რომე არასა დღესა არ მოვაკლოთო.“ ლომი ამაზედ შესჯერდა, და მათცა ესრე გააწესეს: დღე-ყოველ წილს გააგდებენ, და რომცხლსა ნადირზედაც აღმოხდის, ერთსა მათგანსა მიუძღვნიდენ. მრთ-ხანად ესრე წარვლო, და ერთსა დღესა კურდღლისა სახელი წილთა შინა აღმოჰხდა, და მოსავალმან საბრალო იგი ჭირის ისრის საგნად შემზადა. მან კურდღელმან აშხანაგთა უთხრა: თუცა მცირესა მადროებთ, მე მის უწყალოს ხელითგან გიხსნითო. მათ ჟამი რამე აღროეს. ძურდღელმან მანობამდე დაიცადა, რომე ლომისა სადილობამა გარდავლო. ლომსა შიმშილი აეშალა და ნადირთა ზედა წყრომითა კბილთა იმტვრეედა. ძურდღელი მისკენ სიწყნარით წაეიდა. იგი მეტად

განრისხებულ იყო და შიმშილის ცეცხლისა ქართა აღმჯდარ იყო, წყრომისა და რისხვის ელვა აღბორგებისა მოსლევით ჰკრთებოდა.

ჭურღლეღმა რა ლომი აღბორგებით ცეცხლის მყრელად ნახა, რომე კუდსა მიწათა სცემდა, და ნადირთა პირობისა გატეხისა და დაუნდობლობისათვის სწყრებოდა, მოკრძალოვით წარდგა და თაყვანი სცა. ლომმა ჰკითხა, საიღამ მოხვალო, და ანუ ნადირნი რას იქმონენო? მან მოახსენა:

— მე ერთი სხვა კურღლეღი გამომატანეს, რივისაებრ, ბეგარივითა განაწესო, და ერთი ლომი ვინმე გზაზე მომეწია, და კურღლეღი იგი მან წამგვარა. რაოდენცა ვეაჯე ნადირთ-ხელმწიფის სადილია, მისთვის ძღვნად მიმყავს მეთქი — არა მისმინა, და ევრე მითხრა: ესე სანადირო ჩემია, და ესე ტყე ჩემი სამკვიდროო.

ხელმწიფევე, ესოდენი თავის ქება თქვა და მუქარობა დაიწყო, და ძალსა და ძლიერებასა იქაღდა, — მე დიდად შემეშინა და გამოპარვით მოვრბი, რომე ესე ამბავი მზესავით შუქ-განფენილს ჩვენს ბრძენს პატრონს მოვართვა. მშიერს ლომს ყრმის ჰკვა მოუვიდა.

მერმე კურღლეღს უთხრა: შეგიძლია რომე იგი მიჩვენო, და მე მისგან ჩემი და შენი შური

ვიძიო. ძურდღელმა ჩვენებს სიადვილე მოახსენა, და ესეცა დაურთო: მე რომე მისგან ხელმწიფე უკადრისად და ურიგოდ ნახსენები ვნახე, თუცა შემძლებოდა მისსა თავისა ბანაკთა ველთა მიწათა გაეასწორებდიო.

მსე თქვა და წინ წაუძღვა, და ლომი მისის საცთურითა სავსეს სიტყვით გაზეავდა და უკან შეუდგა. ძურდღელმა ლომი იგი ერთისა ჯურღმულისა პირთა მიიყვანა, რომე მისი წყალი კამკამებითა, ჩინელთ სარკესავით, სახესა სწორედ აჩვენებდა, ცდუნებისა და ხერხის მაგალითსა და ხატსა ანდაზის მსგავსად დასთვლიდა.

და მოახსენა: ჩვენი მტერი აქ არის ხელმწიფეო, და მე მისგან დიდად მეშინიან და მარტო ვერ მივალ, და თუცა ხელთ ამიყვან, მაშინლა გიჩვენებო. ლომმან უსმინა და ხელთ აიყვანა. რა ორმოს ჩაიხედა, თვისი სახე დაინახა. მას ესრე ეგონა იგი სხვა ლომია და ჩემი სასადილო კურდღელი უპყრიაო. გამწყრალმა კურდღელი უკან აგდო, და ორმოთა შიგა ჩაიჭრა, და ორისა დაღუპითა მისი სისხლისა მსმელი სული ჯოჯოხეთსა მიანდო. ძურდღელი მშვიდობით შემოქცეული მივიდა და ნადირთ უამბო, და მათ ღმერთს მადლობა შესწირეს,

და მისთვის ნიადაგ ილოცვიდენ, და სიბოცხლის წალკოტთა ჟამთა და ღროთა ავლენდეს.

ბრევი და მზაკვარი.

მონი ამხანაგნი იყენეს: ერთი იგი ბრევი და მეორე მზაკვარი ¹⁾ და მეტად ხერხიანი, რომელი ას-ას რიგითა მღერითა წყალზედაც გაირბინის, რომელსა სახელად „თის-გუშა“ ერქვა, და მეორესა, რომელი თაფხელი იყო, რომელსა სარგებლისა და ზიანისა ეგოდენი გამოწვლილვა არა ჰქონდა, „ხურმა-დილი“ ეწოდა. მათ ორთავე მგზავრობა მოინებეს, და ერთად საამხანაგოდ სავაჭროდ გაემგზავრნენ, და გზისა და სელისა შემოკლებასა სწრაფობდენ. შმა სელათა შინა გზათა ზედა ერთი გუდა ვეცხლი ჰპოვეს, და სარგებლად მას დასჯერდენ. მან მზაკვარმა ამხანაგმა უთხრა:

— ძმაო, სარგებლისათვის მრავალნი ვაჭარნი დადიან, და, თუცა შენცა გნებავს, ამ ხელად ჩვენ ამ ერთს გუდა თეთრს დავსჯერდეთ, შინასკენ შევიქცეთ და შევებით განვისვენოთო.

¹⁾ მზაკვარი—კაცი, რომელიც პირით სიყვარულს იჩემებს და გულით კი ბოროტი არის.

ამაზე შეიქცენ და ქალაქთა მიეწურნენ. მართ-
სა საენეთა გარდახდენ. მან ბრძემა კაცმა უთ-
ხრა:

— ძმაო, ეს ვეცხლი გავიყოთ და ეჭვისაგან
გამოვიდეთ, და ჩვენ ჩვენი წილი, ვითა გვინდეს,
ვიხმაროთო. მან მზაკვარმა უთხრა:

— აწ გაყოფა რა სარგებელია, ესოდენი ამო-
ვილოთ, რაჟცა აწ სახარჯოდ გვინდა, და სხვა გა-
კრძალვით ერთსა ადგილსა შევინახოთო, და როდე-
საც დაგვეჭიროს, რა ერთიცა გვინდეს, ამოვიღე-
ბდეთ, და სხვას აგრევ დაემარხევდეთო, რომე ჭი-
რის რიდება სიცოცხლის მოწვევა არისო. თავხელი
იგი ამა საუბრითა მოტყუვდა, და ესე პირი დაა-
სკვნეს. რაოდენნიცა ენებათ, ამოიღეს და სხვა იგი
ერთისა ხისა ძირთა დაფლეს, და იგინი ქალაქად
შევიდეს და დაისადგურეს.

წამოვიდა იგი მოხერხე ამხანაგი, მის ხის ძი-
რიდამ თეთრი მოთხარა, ამოიღო და წაიღო. იგი
თავხელი ამხანაგი, ამისი უმეცარი, რაცა თეთრი
ხელთ ეგდო მას გამოზოგებით ხარჯევდა. რა დაე-
ლია, მივიდა მას მზაკვარს მოყვასსა თანა და ეტ-
ყოდა:

— წამოდი, მის ჩვენისა დამარხულთაგან ცოტა

რამ ამოვიღოთ, რომე აღარა მაქვს რა საზრდე-
ლოდო. მან ჰრქვა:

— ძეთილად მითხარ, ეგრე ვქმნათო! რა ორ-
ნივე მას ხესთანა მივიდეს, თხარეს, ეძიეს და ვერა
რა ჰპოვეს. მან მზაკვარმა ხურმადილს ხელით სა-
ყელო სტაცა და ეგრე უთხრა:

— მსე საქმე შენგან კიდე არავინ იცოდა, მა-
შა, შენ მოგიპარავსო! მან უბრალომ, რომელმა
არა რა იცოდა, ჰფიცვიდა, და მან არა უსმინა. მათ
შუღლი გამოერივათ. მზაკვარმა უთხრა:

— მაჟო, რად ეიბრძვით, ბრჭემ გვისამართლო-
სო! ამა საქმითა დაზაედენ და ბრჭესთანა მივიდნენ,
და მან მზაკვარმან ყოველივე ბრჭესა რიგიან გაა-
სინჯა. ხურმადილ იგი ივარძმა. ¹⁾ ბრჭემ მოწამე
ითხოვა. მისგუშიმ უთხრა ბჭესა:

მე მის ხის კიდე, რომლისა ძირსა ვეცხლი და-
მარხულ იყო, სხვა მოწამე არავინ მივის. მაქვს
იმედი მადლისა ღვთისაგან, თვისის ძლიერებითა მას
ხესა სწორედ ათქმეინოს. რომელსაც უზენაროსა
და ორგულოსა მპარავსა ვეცხლი იგი წარუხვამს, მას
ხესა ამთხრობლობინოსო. ბრჭესა ესე საქმე დიდად
გაუკვირდა, და მრავალი რამ მოიუბნეს, და ესე პი-

¹⁾ ივარძმა—უარ ჰყო. ვარძმი—უარ-ყოფა.

რი დაასკვნეს: შეარესა ღღესა მას ხესთან მივიდ-
ნენ, რათა მას მართალი მოწმობა გამოჰკითხონ,
და რაცა მან ხემან სამოწმებელი თქვას, მისდა
გვარად ისამართლონ. მას ღამესა მზაკვარი იგი კა-
ცი სახლად თვისად მივიდა, და ყოველივე მამასა
თვისსა უამბო, და სირცხვილის საბურველი პირი-
დამ აიხადა და უთხრა:

— მამაო, შენითა მინდობითა და საქმითა იგი
ხე დავიმოწმე, და შენსა ზურგისა სიმაგრითა ხრი-
კისა ნერგი ბრჭისა სამართალსა შინა დამირგავს,
და ესე საქმე შენსა მოწყალებათა ზედა მიმიგდაო.
თუცა შენ შემეწევი, თეთრი იგი ჩვენ დაგვრჩების,
და იმოდენსა სხვასაც გამოვართმევო, და ჩვენი და-
ნარჩომი სიცოცხლე შევებით და განცხრომით წარ-
ვლოთო. მამასა უთხრა, მის ხისა გული ფულურო
არის, მას შინა ორა კაციცა დაიფარება, რომე გა-
რეგნით არა იხილვებოდეს. აწე ესე ქმენ: ამალამე
წადი და მას შიგა შეევედ, და ხვალე რა ბრჭე მო-
ვიდეს და ხესა სიტყვა ჰკითხონ, მის მაგიერ, ვითარ
ხამდეს, იმოწმეო. მამამ უთხრა:

— შეილო ხერხსა და ეშმაურსა საქმესა განე-
შორე, თუმცა კაცი მოატყუეო, ღმერთი არ მო-
ტყუედებსო.

რომელიც ხერხი საცოდავია, მისი შუქათა მისს

მოქმედსა შალე მიეგების, და სირცხვილი საქვეყნოდ დაედების. მე მეშინის, შენი ხრიკი მის მყვარისა ხერხებრ არ შეიქმნასო, შეილმა ჰკითხა, როგორ ყოფილაო?

მ ჯ მ ა რ ი (გაგრძელება)

შთქვამსთ, ერთს მყვარსა გველისა სიახლოვესა სორო გამოეთხარა, და მის უწყალოსა და სისხლის მსმელისა მეზობლად დაბუნაგებულიყო. რა მყვარი შეილთა დაზრდიდა, გველი დაუჭამდა და შეილთა სიმწარის დაღითა გულსა დაუდაღვედის. მყვარსა მას ერთი კიბორჩხალი მეგობრად ჰყვა. მართსა დღესა მას კიბორჩხალთან მივიდა, შესჩივლა და ეტყოდა: „სასურველო მოყვასო, ერთისა რჩევისა მოქვენე ვარ, რომე ესეთი მტერი ამიჩნდა, არცა მისი ახლორე ყოფა ძად-მიძს, და არცა მის ადგილისა დატევება. რადგან მუნ დავეშენე, მისი გაშეება მიჭირდება: დაა შეენიერი ადგილი და გულის საამოვნოა! ესეთი წალკოტია, ¹⁾ მისი მწვანეილი სამოთხისა წალკოტის მწვანეილსავეით სიხარულსა ჰმატებს: გულისა კართა გამღები, სუნნელებითა აღსაეფს და მუშკთა ²⁾ და ამბართა ³⁾ მაყნოსებელი.

¹⁾ წალკოტი—ბალი. ²⁾ მუშკი—Мушкет, სუნნელებაა.

³⁾ ამბარი, ამბრი—Амбра, სუნნელებაა ერთგვარი.

მსეთსა საყოფელსა თვისითა ნებითა ვინ და-
აგდებს, გულსა სამოთხის ნიშთა ¹⁾ ვინ მოიშორ-
ვებსო?

ძიბორჩხალმა უთხრა: ნუ ზრუნავ, ძლიერი
მტერი ხრიკის საბლითა შეიკვრის და ეშმაურობისა
მახეთა შიგა გაებმისო.

მყვარმა უთხრა: ხერხთა წერილთაგან ამა საქ-
მისა სახის კართა ვითარ გაახვამ, და ამ მტერისა
მოშორებებსა რომლითა მილონის-ძიებო? ძიბორ-
ჩხალმა უთხრა:

— „აქ ახლოს ერთი ძღარბი არის, დია მო-
ჩხუბარი და მძვინვარე. შენ თევზთა შეიპყრობდე
და სოროთა მათ პირთა დასდებდე, და რა მის ჭა-
მასა შეეჩვიონ, მერმე მის ძღარბის სოროლამ გვე-
ლის სორომდე თევზი დააწყევ, ძღარბი მის თევზის
ჭამითა გველისა სოროსთანა მივა, და იგი მისსა
საქმესა გააგებს, და შენ მის გველისა შიშსა და
ჭირსა მოჩხებიო. მყვარმა გასინჯა ესე სწავლა—
სიბრძნისა უდიტა შეკინძული იყო. მგრე ქმნა:
გველი იგი მოკლა. რა ორი სამი დღე გამოხდა,
ძღარბს თევზის ჭამა მოაგონდა და ძებნად გამოვი-
და. სადაცა ჩვეულ იყო, მასვე გზასა მომართა, რომ-

1) ნიში—ნიშანი.

მელი პირველ საწადლით გაეზომა, მასვე მიედევნა. თევზი ეერა ჰპოვა, მყვარისა კართა მივიდა, მყვარის ღლაპებით დაჭამა.

ესე არაკი ამისთვის მოვაწყვე: ხერხისა ბოლო მახეა თვისის თავის დასაჭერი, საცთური; ბოროტი დღეა, კლდეთა გარდამაჭრუნებელი.

შვილმა უთხრა: მამო, სიტყვა მოამოკლე და გამოძიებათა გაგრძელება მოჰკვეთე. ამა საქმესა ცოტა ჭირი და მრავალი სარგებელი მოაქვს ბოლოდო. საბრალო ბერი კაცი იგი, შვილისა სიყვარულმა და საქონლის ნდომამ, რჯულისა და სასოების პატიოსნით სადგომით უწყალობისა და სიხარბის მინდორთა გაიყვანა. მოთმინებისა სიმტკიცე მოუსუსტდა, უსასობისა და აწვარებისა ქარტა ¹⁾ მოჩხაბა, ღეთის საწყენი და კაცთა გასაშორებელი საქმე კისერთა დაიდვა, და მას ძნელთა ლამეთა მშიშრეულითა გულითა სელად იწყო. მის ხისა ფულუროთა შინა შეძვრა, და რა გათენდა და დილის სინათლის ბრჭემა თვისი ცოდნა ქვეყანად მოჰფინა, და მზე ცისა სიშავესა მიადგა და ლამისა წყვდიადი თემთათვის დღედ გარდაიქცა, მან ბრჭემანცა თვისი საქებურნი მოხუცებულნი და შაეის

¹⁾ ქარტა—ქალაქი.

მსახურნი წაიყვანნა და მის ხსსა ძირს მივიდა. მრავალი ჯარი ჭვრეტად გამოვიდა და გარ ყოლბად მოადგა. ბრჭემა პირი ხისაკენ ქმნა, მათი სარჩელი მოისმინა. მერმე მათი საქმე და გაჩენა მას ხესა ჰკითხა. რა ბრჭე დადუმდა, მის ხილამ ხმა გამოისმა:

— შეცხლი ხურმადილმა წაილო... თისგუშს, მის ამხანაგს, უსამართლო სჭირანო. ბრჭე დიდად გაჰკვირდა; გონებათა შინა იტყოდა: ნუ თუ, ამ ხესა შინა კაცი ვინმე ჯდესო, და მის გამოჩენას რჩევა უნდაო.

მას უკან მრავლისა შეშისა მოღება ბრძანა, და მის ხის გარ მოწყობა და ცეცხლისა შეწყობა. რა ესე ქმნეს და ცეცხლი აღედგა, მისის უგურურებისა და უმეცრებისა კვამლი მისის სახლის კარიდამ გამოადინეს. საბრალო ბერმა კაცმა რა მცირე მოითმინა, სულთ ამოსელაზღდ მიეწურვა, მაშინვე ხმა ჰყო. ბრჭემ მისი გამოყვანება ბრძანა და მიგან ყოველი გამოიკითხა. ცეცხლით შეზრუსტვილმა კაცმან ყოველივე გარჩევით მოახსენა. ბრჭემ იგი საქმე სწორად შეიგნა. ხურმადილისა ხელმოკლობა, სიწრუელი, და თისგუშის მზაკვარება და სიბოროტე, ყოველთა კაცთა ცხადად დაანახვა. მაშინვე იმ საბრალო ბერმა კაცმა ამ უხანო საწყ-

თროს სიცოცხლის სამოსელსა საიქიოს ზიდვა და-
 უწყო, და ამ სოფლის ცეცხლის სიმხურვალითა
 საუკუნოს ცეცხლისაკენ პირი ქმნა და ჩაკვდა.
 მისმა შვილმა, სირცხვილეულმა, მკედარი მამა აი-
 კიდა და ქალაქისაკენ წავიდა. და ხურმადილმა,
 თვისი სიმართლის მინდობილმა, სწორისა სიტყვი-
 თა ვეცხლი იგი შემოიქცია, და თვისის საქმის გა-
 გებად გაემართა.

უმა არაკისა სარგებელი ესე არს, რომე ყო-
 ველმან კაცმან სცნას, ხერხი და საცდური თუცა
 პირველ მოსაწონია, ბოლოდ კაცისა დამწველი და
 დამდაგველიაო.

